

Norske mediers omtale av selvmord i 2014

- er den samfunnsnyttig?

Marie-Thérèse Desroches

Masteroppgave i psykososialt arbeid – selvmord, rus,
vold og traumer

Institutt for klinisk medisin, Det medisinske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

02.05.16

Norske mediers omtale av selvmord i 2014 – er den samfunnsnyttig?

© Marie-Thérèse Desroches

2016

Norske mediers omtale av selvmord i 2014 – er den samfunnsnyttig?

Marie-Thérèse Desroches

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: CopyCat Sentrum, Oslo

Sammendrag

Å omtale selvmord i media er av betydning for å rette søkelyset på det samfunnsproblemet selvmord er. Omtale av selvmord som gir informasjon om risikofaktorer, måter å søke hjelp på og som formidler håp til de som er i en vanskelig livssituasjon, er samfunnsnyttig og kan være selvmordsforebyggende. Gjentatte, sensasjonspregede omtaler av selvmord med informasjon om selvmordsmetode kan ifølge en rekke studier føre til en smitteeffekt av nye selvmordshandlinger (Sisask, 2012). Ifølge Norsk Presseforbunds Vær Varsom-paragraf punkt 4.9 (Pressens Faglige Utvalg, 2015) skal journalister unngå detaljerte beskrivelser av selvmordsmetode. En veileder for omtale av selvmord (Nybø, udatert) gir journalister råd og veiledning for en samfunnsnyttig omtale av selvmord.

Hensikten med denne masteroppgaven er å undersøke hvor samfunnsnyttige selvmordomtalen var i 2014, det vil si, om mediene tok hensyn til Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9 og de rådene som veileder for omtale av selvmord formidler. For å undersøke dette er en kvantitativ innholdsanalyse av 542 artikler fra et utvalg norske papiraviser blitt utført. Denne metoden gjør det mulig å kode artiklenes innhold etter bestemte variabler og generere data som kan si noe om de mønstre og tendenser ved selvmordsomtalenes innhold. Variablene som undersøkes er direkte tilknyttet Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9 og veileder for omtale av selvmord.

Denne masteroppgaven består av to deler. En artikkel og en refleksjonsoppgave. Artikkelen presenterer resultatene av den kvantitative innholdsanalysen og diskuterer samfunnsnyttien av selvmordsomtalen i henhold til Vær Varsom-plakaten og veileder for omtale av selvmord. Resultatene av innholdsanalysen sammenlignes også historisk med Lamark og Andreassens studie (2007) av selvmordsomtaler i 2006. Refleksjonsoppgaven belyser i hovedsak de metodologiske refleksjoner og overveielser som ligger til grunn for denne studien, men gir også en teoretisk bakgrunn for omtale av selvmord i media. Refleksjonsoppgaven presenterer også noen ytterligere resultater som ikke fikk plass i artikkelen.

Resultatene av denne studien tilsier at det har vært en utvikling i retning av mer samfunnsnyttig selvmordsomtale. Selvmordsomtalen var i år 2014 nøkterne og beskrev i hovedsak ikke selvmordsmetode i tråd med Vær Varsom-plakaten. Norske papiraviser skriver mer om selvmord sammenlignet med forrige kvantitative innholdsanalyse i 2006. Selvmordsomtalen bruker også mer spalteplass sammenlignet med året 2006.

Medieomtalen av selvmord formidler imidlertid lite håp og informasjon om hjelp slik anbefalt i veileder for omtale av selvmord. En oppfordring til journalister er å formidle mer direkte informasjon om hjelp i form av telefonnummer og nettsideinformasjon til hjelpeinstanser.

Nøkkelord: selvmord, medieomtale av selvmord, smitteeffekt, Vær Varsom-plakaten, kvantitativ innholdsanalyse

Summary

Media reporting on suicide plays an important role in addressing suicide as a societal problem. Suicide-related media reporting that provides information about risk factors, ways to get help and that offers hope to the reader that things can get better, is socially beneficial and can prevent suicide. Repetitive and sensational media reporting with descriptions of suicide methods can, according to several studies, trigger suicidal behavior (Sisask, 2012). According to the Code of Ethics of the Norwegian Press (Pressens Faglige Utvalg, 2015), Norwegian journalists are to avoid detailed descriptions of suicide method in their media reporting. Specific guidelines (Nybø) are also available for Norwegian journalists with recommendations on how to write suicide-related content that is both preventative and socially beneficial.

The purpose of this master's degree thesis is to study the societal benefit of suicide-related media content in Norway in 2014. More specifically, the thesis seeks to address whether suicide-related content in the media is in accordance with the Code of Ethics of the Norwegian Press and with the specific guidelines developed for suicide-related media reporting. A quantitative content analysis of 542 articles from a selection of Norwegian newspapers was conducted to test the societal benefit of suicide reporting. A quantitative content analysis can be used to identify suicide-related content according to particular variables and to generate data that describes patterns and tendencies of the suicide-related content. The variables are directly connected to the recommendations set in the Code of Ethics of the Norwegian Press and specific guidelines on suicide-related reporting.

This master's degree thesis consists of two parts: an article and a reflection task. The article presents the results of the content analysis and discusses the level of societal benefit of the suicide reporting in accordance with the Code of Ethics of the Norwegian Press and specific guidelines on suicide-related media reporting. The results of the content analysis are also compared historically to a content analysis conducted in 2006 by Lamark and Andreassen (2007) on Norwegian suicide-related media reporting. The reflection task mainly discusses methodological reflections and considerations that were made during the process of this study, and also provides a theoretical background on suicide-related media reporting. The reflection task also presents some additional results.

The results from this master's degree thesis indicate a trend towards suicide-related content that is of greater societal benefit. Suicide reporting in 2014 was not sensational and mainly did not describe suicide method. Norwegian newspapers reported more on suicide compared to the last content analysis conducted in 2006. Suicide reporting also filled more column space compared to 2006. The suicide reporting in 2014 did not, however, provide particularly hopeful content, nor provide information on ways to get help, which is recommended by the guidelines on suicide-related media reporting. Journalists are encouraged to provide more direct information about ways to get help in their media reporting, such as phone numbers and website information.

Keywords: suicide, media content, suicide method, content analysis

Forord

«Inspiration is hard to come by. You have to take it where you find it». - Bob Dylan

Jeg har mange mennesker å takke. Først og fremst vil jeg takke min veileder Kim Larsen for hans interesse i min oppgave og for gode innspill gjennom hele prosessen. Tusen takk for mange gode veiledningstimer.

Takk til Erik Falster, Hanne Næss Hjetland, Sigrid Johanne Thu Tesli og Emily Williams for gjennomlesning og gode tilbakemeldinger.

Takk til Elisabeth Hvaal Moe, Jacques Desroches, Marita Frostjord og Emmi Ikonen for deres oppmuntrende ord og god støtte.

Thank you Jeannette Menzies, Bob Paquin and Christine Leroy for your support.

Dere har alle hjulpet meg på hver deres måte. Tusen takk!

Sist men ikke minst. Denne oppgaven er til min bror Pascal.

Marie-Thérèse Desroches

Oslo, 26. april 2016

Innholdsfortegnelse

1	MASTEROPPGAVENS ARTIKKEL	3
	Referanser.....	18
	Tabeller.....	19
	Vedlegg I: Forfatterveiledning til Suicidologi	23
2	REFLEKSJONSOPPGAVEN.....	29
2.1	Innledning.....	29
3	TEORETISK BAKGRUNN FOR STUDIEN.....	31
3.1	Smitteeffekt	31
3.2	Papageno-effekten	32
4	METODOLOGISKE REFLEKSJONER OG OVERVEIELSER	34
4.1	Valg av forskningsdesign og kvantitativ innholdsanalyse	34
4.2	Valg av medium og tekstenhet	34
4.2.1	Valg av type medium	34
4.2.2	Valg av papiraviser.....	35
4.2.3	Valg av tekstenhet	37
4.3	Søk i mediesøketjenesten Retriever.....	38
4.4	Eksklusjonskriterier	38
4.5	Valg av variabler	39
4.6	Kodeskjema og variabler	40
4.6.1	Variabel 1	41
4.6.2	Variabel 2	42
4.6.3	Variabel 3	42
4.6.4	Variabel 4	43
4.6.5	Variabel 5	44
4.6.6	Variabel 6	44
4.6.7	Variabel 7	45
4.6.8	Variabel 8	45
4.6.9	Variabel 9	46
4.6.10	Variabel 10	47
4.7	Utfordringer ved koding av variabel 6	47
5	RESULTATER	49

6	DRØFTNING AV STUDIENS RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERING	52
6.1	Strategisk utvalg av medier	52
6.2	Systematisk utvalg av artikler.....	53
6.3	Kodingens reliabilitet	53
6.4	Subjektivitet.....	54
6.5	Studiens validitet	54
7	KONKLUSJON	56
	Litteraturliste	57
	Vedlegg II: Utvalg av papiraviser	59
	Vedlegg III: Forskjell i utvalg av papiraviser	60
	Vedlegg IV: Kodeskjema	61

NORSKE MEDIERS OMTALE AV SELVMORD I 2014 – ER DEN SAMFUNNSNYTTIG?

Masteroppgavens del 1:

Artikkelen

Antall ord: 3972

1 MASTEROPPGAVENS ARTIKKEL

Abstrakt

Norske mediers omtale av selvmord i 2014 – er den samfunnsnyttig?

Bakgrunn: Samfunnsnyttig selvmordsomtale gir i tråd med veileder for omtale av selvmord informasjon om hjelp, risikofaktorer og formidler håp. En lite sensasjonspreget selvmordsomtale, som i tråd med Pressens Vær Varsom-plakat unngår beskrivelse av selvmordsmetode som kan bidra til en smitteeffekt av nye selvmordshandlinger, er samfunnsnyttig.

Hensikt: Å undersøke om innholdet av mediers omtale av selvmord i 2014 formidler samfunnsnyttig informasjon om selvmord i henhold til Pressens Vær Varsom-plakat og pressens veileder for omtale av selvmord.

Metode: En kvantitativ innholdsanalyse er utført av 542 artikler som omtaler selvmord i 2014 fra et utvalg norske papiraviser.

Resultater: Selvmordsomtalen i 2014 er lite sensasjonspreget og beskriver i liten grad selvmordsmetode. Selvmordsomtalen bruker ingen omskrivninger for selvmord, er flere og bruker mer spalteplass sammenlignet med Lamark et al.s undersøkelse (2007) av selvmordsomtaler av året 2006. Selvmordsomtalen formidler imidlertid lite håp og informasjon om hjelp.

Konklusjon: Selvmordsomtalen er samfunnsnyttig i tråd med Vær Varsom-plakaten. Journalister oppfordres imidlertid til å formidle mer håp og gi mer konkret informasjon om hjelp.

Nøkkelord: Selvmordsomtale, media, Vær Varsom-plakaten

Abstract

Suicide-related media reporting in Norway in 2014 – is it socially beneficial?

Background: Suicide-related media content that is socially beneficial holds in accordance to the Norwegian media guidelines on suicide reporting information about ways to seek help, risk factors and offers hope. Non-sensational media reporting, which in accordance to the Code of Ethics of the Norwegian Press avoids information about suicide method is socially beneficial.

Purpose: To study whether suicide-related media content from 2014 is socially beneficial by being in accordance to the Norwegian Code of Ethics and media guidelines on suicide reporting.

Method: A quantitative content analysis was conducted of 542 articles from a selection of Norwegian newspapers from 2014 that mention suicide.

Results: Suicide-related reporting in 2014 was not sensational and rarely described suicide methods. It did not contain euphemisms, was more frequent and filled more column space compared to a study on suicide-related reporting from 2006 (Lamark et al., 2007). It was not, however, particularly hopeful, nor provided information about help.

Conclusion: The suicide-related reporting in 2014 was socially beneficial according to the Norwegian Code of Ethics. Journalists are however encouraged to provide more information about ways to seek help.

Keywords: Media reporting on suicide, suicide method

Norske mediers omtale av selvmord i 2014 – er den samfunnsnyttig?

Hvert år dør om lag 530 mennesker i Norge av selvmord (Folkehelseinstituttet, 2015), over tre ganger så mange som dør i trafikkulykker (Statens vegvesen, 2016). Helsetjenesten behandler årlig om lag 4000-6000 selvmordsforsøk (Folkehelseinstituttet, 2015). Å omtale selvmord i media er av betydning for å rette søkelyset på det alvorlige samfunnsproblemet selvmord er.

Media har også evnen til å drive selvmordsforebyggende arbeid ved å informere om viktige risiko- og årsaksfaktorer for selvmord som samfunnet bør være oppmerksom på. Å formidle håp og informasjon om hjelp ved selvmordsfare er selvmordsforebyggende og nyttig informasjon for samfunnet. Hvorvidt media formidler en slik type samfunnsnyttig informasjon om selvmord er av interesse ettersom media er tilgjengelig for en så stor del av Norges befolkning og har mulighet til å nå ut til mennesker i selvmordsfare. Det selvmordsforebyggende potensialet er stort.

Det er i dag økt vilje til åpenhet om selvmord (Nybø, udatert), men omtalen av selvmord i media reflekterte i lang tid det sterkt tabubelagte temaet selvmord var i samfunnet. Fra 1936 til årsskiftet 2005/2006 var det i henhold til Norsk Presseforbunds Vær Varsom-plakat, paragraf punkt 4.9, et forbud mot å omtale selvmord. Mediene omtalte likevel i noe grad selvmord i form av omskrivninger blant annet som «ikke noe kriminelt» eller «personlig tragedie».

En revisjon av paragrafen kom i 2005 som følge av at flere pårørende ønsket mer åpenhet om selvmord som et samfunnsproblem. Også journalister innad i pressen og fagfolk ved Nasjonalt senter for selvmordsforskning ved Universitetet i Oslo støttet seg til revisjonen av paragrafens punkt 4.9. Slik Professor Lars Mehlum uttrykte «Å fokusere på selvmord som en utfordring for fellesskapet og som et samfunnsproblem vi kan gjøre noe med, vil være gunstig» (Lamark et al., 2007, s.6-8). Fra den 1. januar 2006 lød Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9: «Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordsforsøk. Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger» (Pressens Faglige Utvalg, 2015).

Paragrafen åpnet for omtale av selvmord i media men med en tydelig advarsel mot en viss type omtale, omtale av selvmordsmetode. Bakgrunnen for denne advarselen er en rekke

studier som viser en sammenheng mellom visse typer omtale av selvmord i media, særlig omtale av selvmordsmetode, og en forhøyet selvmordsrate i befolkningen, en såkalt smitteeffekt (Lamark et al., 2007, s.6-8). Særlig er sensasjonspregede omtaler av selvmordsmetode eller selvmord utført av kjendiser forbundet med smittefare for nye selvmordshandlinger, spesielt blant ungdom (Nybø, udatert).

Forskningen rundt de positive og negative effektene ved visse typer medieomtale av selvmord har lagt grunnlaget for spesielle etiske retningslinjer for journalistikken om selvmord. I tillegg til Vær Varsom-plakaten er en veileder for omtale av selvmord utarbeidet av Reidun Kjelling Nybø (udatert) tilgjengelig for journalister. Den omfatter informasjon for journalister om både den mulige smitteeffekten og samfunnsnyttene en omtale av selvmord kan ha.

Tidligere forskning av omtale av selvmord i media

Ved årsskiftet 2005/2006 satte Norsk Journalistlag av penger til et forskningsprosjekt som skulle gi en oversikt over praktiseringen av den nye Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9. Førstelektor Hege Lamark og universitetslektor Jan-Erik Andreassen ved Senter for Journalistikk ved daværende Høgskolen i Bodø (i dag Universitetet i Nordland) igangsatte prosjektet med å kartlegge selvmordsomtalen fra året 2006 i en rekke papiraviser, nettaviser, radio og tv-innslag (Lamark et al., 2007, s.8).

Konklusjonen var at mediene i 2006 hadde lite fokus på selvmord som samfunnsproblem. Selvmordsomtalen formidlet lite samfunnsnyttig informasjon om risiko- og årsaksfaktorer for selvmord (2007, s.18). Kun én av ti artikler uttrykte åpenhet om selvmord eller håp om hjelp (2007, s.61). Selvmordsomtalen var hovedsakelig nevnt i en bisetning, derav undersøkelsens tittel «Selvmord i forbifarten» (2007, s.6).

Likevel viste undersøkelsen at journalistene ikke inntok noe mindre kritisk holdning til temaet selvmord sammenlignet med annen journalistikk (2007, s.20). Dessuten var selvmordsomtalen nøkterne og ikke sensasjonspreget i tråd med veileder for omtale av selvmord i media. Undersøkelsen bekreftet at selvmordsomtalen hovedsakelig ikke nevnte selvmordsmetode i henhold til den nye paragrafens punkt 4.9. (2007, s. 17).

Studiens formål og disposisjon

Siden Lamark et al.s undersøkelse har ingen ny innholdsanalyse av norske mediers omtale av selvmord blitt gjennomført. Hensikten med denne studien er å undersøke følgende problemstilling; hvor samfunnsnyttig er norske mediers omtale av selvmord i 2014? Det vil si; formidler selvmordsomtalen i 2014 samfunnsnyttig informasjon om selvmord i henhold til Pressens Vær Varsom-plakat og pressens veileder for omtale av selvmord?

Artikkelens metodedel presenterer utvalget av selvmordsomtaler og de samfunnsnyttige egenskaper eller variabler som er undersøkt ved artiklens innhold. Artikkelens resultatdel gir en presentasjon av selvmordsomtalenes innhold i 2014. Til slutt drøftes selvmordsomtalenes samfunnsnytte etter hvorvidt de er i tråd med Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9. og veileder for omtale av selvmord. Selvmordsomtalenes samfunnsnytte evalueres også historisk med resultatene fra året 2006 ettersom metoden for denne studien er gjort så lik som mulig Lamark et al.s undersøkelse.

Metode

For å undersøke selvmordsomtalenes samfunnsnytte er en kvantitativ innholdsanalyse av 542 artikler fra 2014 fra et utvalg norske papiraviser blitt utført. En kvantitativ innholdsanalyse gjør det mulig å kode artiklens innhold etter bestemte variabler og generere data som kan si noe om de mønstre og tendenser ved selvmordsomtalenes innhold (Østbye et al., 2002, s.214-216). Variablene som undersøkes er direkte tilknyttet Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9 og veileder for omtale av selvmord. En avgrensning av selvmordsomtalen var først nødvendig.

Selvmordsomtalen er avgrenset til artikler. En selvmordsomtale er en artikkel som inneholder søkeordene; selvmord, «ikke noe kriminelt», «personlig tragedie», «personlig dødsfall», «valgte å ta sitt liv» og «valgte å ta sitt eget liv». Artiklene er hentet fra 47 av de 230 papiravisene i Norge i 2014 (Høst, 2014). 19 små og 19 store lokalaviser fra hvert fylke, 3 tabloide nummer to-aviser, 3 meningsbærende aviser og 3 riksaviser er gjennomført i mediesøketjenesten Retriever i tidsrommet 1.januar til 31. desember 2014 for selvmordsomtaler. Valget av tekstenhet, søkeord, papiraviser og tidsrom er blitt gjort så likt som mulig Lamark et al.s kvantitative innholdsanalyse av selvmordsomtaler fra året 2006 for

å skape et sammenligningsgrunnlag. Studien har imidlertid ikke gjennomgått nettaviser, radio og tv-innslag slik som i 2006 på grunn av tidsrammen (2007,s. 58).

Artiklene er avgrenset til innenrikssaker om selvmord. Kun artikler som handler om konkrete selvmord, selvmordsforsøk, selvmordsplaner eller selvmord generelt som et samfunnsproblem er inkludert. Dette er en viktig metodisk forskjell sammenlignet med studien av året 2006, der Lamark et al. (2007, s.50) inkluderte selvmordsomtaler med ordet selvmord uten at de handlet om selvmord, eksempelvis slik som ved uttrykket “politisk selvmord”. Denne studien har ekskludert slike artikler både på grunn av tidsrammen satt av til masteroppgaven men også fordi det er innholdet av selvmordsomtalen som faktisk handler om selvmord som er av interesse for denne studien.

Totalt 1084 artikler stod igjen etter søk og eksklusjon. Av hensyn til tidsrammen var det kun mulig å kode annenhver artikkel, det vil si 542 artikler av de totalt 1084 artiklene som møtte inklusjonskriteriene.

Koding etter variabler

De 542 artiklene er kodet etter ti variabler (se figur 1) som egner seg for å kunne si noe om selvmordsomtalenenes samfunnsnytte. Valget av variabler er hovedsakelig gjort etter de samme variablene fra året 2006 for å kunne skape et historisk sammenligningsgrunnlag, men også nye variabler er kartlagt for å ytterligere belyse selvmordsomtalenenes samfunnsnytte (variabel 1, 9 og 10).

Hver enkelt variabel er nøye definert etter bestemte kategorier satt opp i et kodeskjema. For eksempel er graden eller volumet av selvmordsomtalenene kodet etter hvorvidt selvmordsomtalen er hovedtema for artikkelen (kategori 1), delvis tema (kategori 2) eller nevnt i en bisetning (kategori 3). Hver enkelt kategori er blitt nøye definert før koding av artiklene. Kodingen av hver enkelt variabel for hver enkelt av de 542 artiklene er registrert inn i statistikkprogrammet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for generering av målbare data.

Figur 1:

Variabler
1. I hvilken grad (volum) omtales selvmord?
2. Er selvmordsmetode nevnt eller beskrevet?
3. Hva er artikkelens tema?
4. Nevnes risiko- eller årsaksforklaringer? Hvilke?
5. Handler artikkelen om et konkret selvmord, konkrete selvmordsforsøk/selvmordstanker og/eller nevnes fenomenet generelt?
6. Uttrykker artikkelen vilje til åpenhet om selvmord?
7. Retter artikkelen kritisk søkelys mot noe/noen?
8. Formidler artikkelen håp?
9. Gir artikkelen informasjon om hvor man kan få hjelp dersom leseren av artikkelen eller bekjente av leseren er i selvmordsfare?
10. Hvilket søkeord fra Retriever inneholder artikkelen?

Resultater

Variabel 1 – Selvmordsomtalenes volum

Av de 542 artiklene som ble kodet omtaler 188 artikler (35 %) selvmord som et hovedtema, 169 artikler (31 %) omtaler selvmord som et delvis tema og 185 artikler (34 %) nevner selvmord i en bisetning i artikkelen.

Variabel 2 - Omtale av selvmordsmetode

Nesten ni av ti selvmordsomtaler (86 %) nevner ikke selvmordsmetode. Kun 14 av 542 artikler (3 %) beskriver selvmordsmetoden direkte, mens 60 artikler nevner selvmordsmetoden indirekte (11 %).

Et eksempel på en artikkel som nevner selvmordsmetoden indirekte er omtale av en trafikkulykke som et selvmord. En artikkel som beskriver selvmordsmetoden inkluderer detaljerte beskrivelser rundt selvmordsmetoden.

Variabel 3 - Hvilke temaer omhandler selvmordsomtalen?

Selvmordsomtalen omhandler hovedsakelig psykiatri (15 %), forebygging/behandling (13 %), åpenhet (11 %), kriminalitet/overgrep (8 %), mobbing (8 %), sorgarbeid/etterlatte (7 %) og assistert selvmord (5%). Den største andelen av selvmordsomtalen omhandler imidlertid andre tema (31 %).

Variabel 4 – Hvilke risiko- og årsaksfaktorer nevner selvmordsomtalen?

De risiko- og årsaksfaktorer som selvmordsomtalen hovedsakelig nevner er medisinske/psykiske forklaringer (19 %), flere/sammensatte risikofaktorer (10 %), mobbing (9 %), «press» (6 %), misbruk/overgrep (5 %) og systemsvikt i behandling (5 %). Den største andelen av selvmordsomtalen nevner imidlertid andre risiko- og årsaksfaktorer (20 %). Dessuten nevner mange selvmordsomtalen ikke noen risiko- og årsaksfaktorer (19 %). Med «press» menes både kroppspress, press til å gjøre det bra på skolen, å være en «flink pike» eller «vellykket mann».

Variabel 5 - Generell eller konkret omtale av selvmord?

Nesten tre av fem selvmordsomtalen (58 %) omhandler selvmord generelt som et samfunnsproblem. 15 % av selvmordsomtalen omhandler konkrete selvmord og 17 % konkrete selvmordsforsøk og/eller selvmordstanker. 10 % av selvmordsomtalen omhandler både generell og konkret omtale av selvmord.

Variabel 6 – Formidler selvmordsomtalen åpenhet om selvmord?

Syv av ti selvmordsomtalen uttrykker åpenhet om selvmord (71 %).

Variabel 7 – Retter selvmordsomtalen et kritisk søkelys mot noe/noen?

En av tre selvmordsomtalen har et kritisk søkelys (33 %). 67 % av selvmordsomtalen som omhandler temaet psykiatri er forbundet med kritikk. Tilsvarende er 62 % av selvmordsomtalen om assistert selvmord og 60 % av selvmordsomtalen med temaet kriminalitet/overgrep i et kritisk søkelys.

Variabel 8 – Formidler selvmordsomtalen håp?

En av tre selvmordsomtaler (34 %) uttrykker håp. Med håp menes håp om endring for det bedre slik som ved dette eksempelet: «Jeg begynner å se lyset i tunnelen. Jeg har tro på at også jeg kan ha det bra når jeg kan akseptere det jeg har vært gjennom».

Variabel 9 - Formidler selvmordsomtalen informasjon om hjelp ved selvmordsfare?

Nesten tre av fem selvmordsomtaler (57 %) formidler ingen informasjon om hjelp. Kun et fåtall av selvmordsomtalen (6 %) formidler direkte informasjon om hjelp. 28 % gir indirekte informasjon om hjelp. 9 % av selvmordsomtalen gir indirekte informasjon om hjelp, men hjelpeinstansen er i et negativt søkelys. Halvparten av selvmordsomtalen som gir indirekte informasjon om hjelp men er i et negativt søkelys omhandler temaet psykiatri.

Med direkte informasjon om hjelp menes telefonnummer og/eller nettsideinformasjon direkte til en hjelpeinstans. Indirekte informasjon om hjelp er referanser i artikkelen om muligheten for å få hjelp fra en psykolog, fastlege, lærer, venn osv.

Variabel 10 – Hvilke ord eller omskrivninger bruker selvmordsomtalen?

Ordet selvmord er tilstede i 98 % av artiklene. «Valgte å ta sitt liv» er brukt i 7 % av artiklene. «Valgte å ta sitt eget liv» er brukt i 18 % av artiklene. Det er ingen selvmordsomtaler blant de 542 kodete artiklene med omskrivningene «ikke noe kriminelt» og «personlig tragedie/dødsfall».

Drøftning

I denne delen drøftes resultatene fra studien i henhold til Vær Varsom-plakatens punkt 4.9. (Pressens Faglige Utvalg, 2015) og retningslinjene i veileder for omtale av selvmord (Nybø, udatert). Resultatene sammenlignes med funnene fra Lamark et al.s studie (2007) fra året 2006. En tabelloversikt over de sammenlignbare resultatene fra 2006 og 2014 er vedlagt.

Varsomhet rundt omtale av selvmord

I henhold til forskningen om smitteeffekt og Vær varsom-plakatens punkt 4.9. skal beskrivelse av selvmordsmetode unngås. Resultatene fra denne studien tilsier at

selvmordsomtalen hovedsakelig er tilbakeholdne med omtale av selvmordsmetode, i tråd med tendensen fra Lamark et al.s studie (2007) (se tabell 1).

En nærmere undersøkelse av de 14 artiklene som beskriver selvmordsmetoden viser at noen av de mer detaljerte beskrivelsene av selvmordsmetode er fra intervjuer med enkeltpersoner som formidler sine personlige opplevelser og erfaringer som tidligere mennesker i selvmordsfare eller som etterlatte etter selvmord.

En artikkel der et selvmord fant sted under varetektsfengsling viser et bilde av en lignende mur der selvmordet skal ha inntruffet. Veileder for omtale av selvmord (Nybø, udatert) ber mediene være varsomme med bruk av bilder i selvmordsomtaler. Selvmordsmetoden er allerede beskrevet i artikkelteksten og det stilles derfor spørsmål ved om et bilde er nødvendig.

Et søk i databasen til Pressens Faglige Utvalg genererer ingen innklagde saker fra 2014. En gjennomgang av alle innklagde saker under paragrafens punkt 4.9 fra året 1991 til 2015 tilsier at detaljerte beskrivelser av selvmordsmetode ikke bryter god presseskikk så fremt den setter selvmordet i et større samfunnsnyttig perspektiv og så fremt beskrivelsen er nøktern og ikke sensasjonspreget.

Det er mulig at artikkelen om den varetektsfengslede har hatt som hensikt å forklare omstendighetene rundt et selvmord som fant sted selv under oppsyn av fem mennesker i umiddelbar nærhet, en sak som kunne vært utsatt for et kritisk søkelys. Et intervju med redaksjonen er nødvendig for å forstå de redaksjonelle avgjørelsene som ligger til grunn for å inkludere detaljerte beskrivelser av selvmordsmetode. Tidsrammen har imidlertid ikke tillatt dette i denne studien.

Selvmordsomtalenes innhold

I følge veileder for omtale av selvmord skal mediene være varsomme med å forenkle bakgrunnen for et selvmord ved å fastslå kun én årsak. Mediene bør formidle informasjon om det sammensatte fenomenet selvmord er og om risikofaktorer man bør være oppmerksomme på (Nybø, udatert). Slik resultatene viser grupperes de fleste selvmordsomtalenes i 2014 etter noen få temaer og risiko- og årsaksfaktorer. Dette var også tilfellet i 2006 (Lamark et al., 2007, s.18) (se tabell 2 og 3).

Den metodiske forskjellen om å registrere tema og risikofaktorer basert på artiklenes innhold fremfor en koding basert på forhåndsvalgte tema og risikofaktorer slik som ved Lamark et al.s studie (2007, s.18-19) har tillatt en registrering av nye aktuelle temaer og risikofaktorer. Blant annet er «åpenhet» og «mobbing» å finne blant de mest selvmordsrelaterte temaene, to temaer som ikke var registrert i 2006. Der artiklene har omtalt flere enn én risiko- og årsaksfaktor er disse blitt registrert under «flere/sammensatte risikofaktorer». Slik resultatene tilsier omtalte 10 % av selvmordsomtalen flere enn én risiko- og årsaksfaktor i artiklene.

At andelen artikler i 2014 som ikke omtaler noen risiko- og årsaksfaktorer er redusert sammenlignet med året 2006 er ikke nødvendigvis et tegn på mer omtale av risikofaktorer i 2014. Dette kan være en følge av forskjeller i inklusjonskriteriene av selvmordsomtaler mellom de to årene. I 2006 var artikler med ordet selvmord inkludert, men som likevel ikke handlet om selvmord eller selvmordsproblematikk (Lamark et al., 2007, s.60).

Det kritiske søkelyset

Undersøkende, avdekkende og kritisk journalistikk er et av mediernes samfunnsroller (Pressens Faglige Utvalg, 2015). Resultatene fra denne studien viser den samme tendensen fra året 2006 (se tabell 6 og 7), mediene er ikke mindre kritiske ved omtale av selvmord (Lamark et al., 2007,s.21). I tråd med veileder for omtale av selvmord bør mediene se kritisk på hvordan myndighetene jobber med å forebygge selvmord. Mediene bør også rette søkelyset mot selvmord på psykiatriske institusjoner (Nybø, udatert). Resultatene fra 2014 tilsier at både selvmordsforebygging og psykiatri er viktige temaer for selvmordsomtalen. Det kritiske søkelyset er imidlertid i langt større grad rettet mot det psykiske helsevern i nærmere to av tre artikler. I motsetning er det kritiske søkelyset rettet mot selvmordsforebygging i en av fem artikler.

Et kritisk søkelys på psykisk helsevern er samfunnsnyttig (Nybø, udatert) for å avdekke eventuelle systemsvikt. Slik Reidun Kjelling Nybø skriver i veileder for omtale av selvmord (udatert) kan helsepersonell i liten grad uttale seg på grunn av taushetsplikten som de er knyttet til. Dette er en utfordring for et balansert kildeomfang i selvmordsomtalen. En ensidig vinkling bidrar ikke til en større forståelse om hvor komplekst og sammensatt selvmord er. En ny innholdsanalyse som undersøker kildeomfanget ved de kritiske selvmordsomtalen av psykiatri kan gi et bedre inntrykk av samfunnsnyttigen ved disse selvmordsomtalen.

Åpenhet, håp og hjelp

Ved sammenligning av resultatene fra årene 2006 og 2014 (se tabell 5) formidler 71 % av selvmordsomtalen åpenhet i 2014 sammenlignet med 11 % i 2006. Den store økningen kan skyldes en metodisk utfordring med å kode variabelen åpenhet, en vanskelig målbar variabel som også i større grad krever en kvalitativ vurdering (Lamark et al., 2007, s.51).

Den ikke eksisterende bruken av omskrivningene «ikke noe kriminelt» og «personlig tragedie» hos selvmordsomtalen i 2014 gir imidlertid et inntrykk av at tabuet rundt omtale av selvmord har blitt mindre og åpenheten rundt temaet følgelig større. Dessuten er «åpenhet» tema for 11 % av selvmordsomtalen i 2014 (se tabell 2).

Veileder for omtale av selvmord (Nybø, udatert) understreker betydningen av å formidle håp om hjelp i selvmordsomtalen. 34 % av selvmordsomtalen formidler håp sammenlignet med 11 % i året 2006 (se tabell 8). Slik resultatene av variabel 9 viser, fremmes det i svært liten grad direkte samfunnsnyttig informasjon om hvor mennesker i selvmordsfare kan få hjelp.

Omfanget av selvmordsomtalen

I tillegg til innholdet av selvmordsomtalen er det av interesse å undersøke omfanget av selvmordsomtalen, både i antall, volum og om selvmordomtalen er relatert til konkrete selvmordshendelser eller i en generell form som et samfunnsproblem. Slik veileder for omtale av selvmord formidler bør søkelyset i større grad rettes mot det samfunnsproblemet selvmord er og mer bør skrives om selvmord (Nybø, udatert).

Sammenlignet med de 865 artiklene som møtte inklusjonskriteriene for studien i 2006, er antallet 1084 artikler i 2014 (Lamark et al., 2007, s.6). Noen metodiske forskjeller med Lamark et al.s studie (2007) gjør at disse tallene ikke er helt sammenlignbare. Dersom tidsrammen hadde tillatt en koding av de samme nettavisene, radio og tv kanalene som ble undersøkt i 2006 ville antallet selvmordsomtalen fra 2014 vært enda større. I tillegg inkluderer utvalget av artikler fra 2006, 303 artikler der ordet selvmord inngår, men som likevel ikke handler om selvmord eller selvmordsproblematikk (2007, s.60). Dette utvider ytterligere differansen mellom antall selvmordsomtalen fra 2006 og 2014. Denne studien tilsier en tydelig økning i antall selvmordsomtalen sammenlignet med året 2006.

Slik Lamark et al. konkluderte etter endt studie (2007, s.53), var deres inntrykk at selvmordsomtalen i 2006 for det meste ble omtalt i en bisetning. Ved å kode selvmordsomtalen fra 2014 etter graden eller volumet av selvmordsomtalen i hver enkelt artikkel (variabel 1) har det vært mulig å få målbare data på hvor mye spalteplass selvmordsomtalen i 2014 opptar. Selvmordsomtalen i 2014 rommer sammenlignet med året 2006 mer plass i artiklene ved å være hovedtema i én av tre artikler. Andelen artikler som omtaler selvmord i en bisetning er i 2014 kun én av tre artikler.

Det kan være mer nærliggende å tenke at en generell selvmordsomtale er mer samfunnsnyttig ettersom den gir informasjon og retter søkelyset på selvmord som et samfunnsproblem. Men både generelle og konkrete omtaler av selvmord kan være samfunnsnyttige. De konkrete omtalene, for eksempel i form av en etterlatts personlige opplevelser rundt et selvmord av et nærstående familiemedlem, kan være samfunnsnyttig ved å formidle den smertefulle innvirkningen et selvmord har og gi informasjon om hvordan en etterlatt i sorg bør møtes av menneskene rundt seg.

Et interessant funn fra denne studien er et skifte fra en overvekt av konkrete selvmordsomtaler i 2006 til en generell omtale av selvmord som samfunnsproblem i 2014 (se tabell 4). Dessuten finner vi flere selvmordsomtaler som både omtaler en konkret selvmordshendelse og selvmord som et generelt samfunnsproblem i samme artikkel. Den konkrete selvmordshendelsen er et utgangspunkt som settes inn i et større samfunnsnyttig perspektiv om selvmord i flere artikler.

Styrker og svakheter ved egen forskning.

Denne studien er den andre i sitt slag i Norge etter Lamark et al.s studie fra 2007. Dette har sin fordel ved at den gir et historisk sammenligningsgrunnlag for en evaluering av selvmordsomtalenes samfunnsnytte.

En metodisk svakhet er at kun forfatteren selv har stått for innsamling, eksklusjon, koding av selvmordsomtalenes innhold etter variabler og systematisering av dataene i statistikkprogrammet SPSS. En kvalitetskontroll i form av to kodinger, utført av en annen forsker har ikke vært mulig på grunn av den begrensede tilgang til ressurser for en masteroppgave. En kvalitetskontroll i form av to kodinger av selvmordsomtalen hadde gjort det mulig å teste de to kodingene opp mot hverandre og avgjøre hvor reliabel og

intersubjektiv kodingen har vært (Østbye et al., 2002, s.229). En nøye definisjon og eksempler av de undersøkte variabler er imidlertid presentert i masteroppgavens refleksjonsoppgave.

Kodingen av variabelen åpenhet er preget av en endring underveis da jeg ble oppmerksom på at definisjonen «vilje til åpenhet» ikke stod i samsvar eller kunne favne innholdet av alle former for åpenhet som var i artiklene. Jeg ble midtveis i kodingen bevisst på en indirekte åpenhet om selvmord uten en eksplisitt *vilje* til åpenhet fra *noen* men der selvmordsomtalenens volum gav inntrykk av en vilje til åpenhet om selvmord fra redaksjonen.

Konklusjon

Denne studien har undersøkt samfunnsnyttene ved et utvalg selvmordsomtaler fra et utvalg papiraviser i 2014. Resultatene viser at selvmordsomtalenene i tråd med Vær Varsom-plakatens punkt 4.9 unngår omtale av selvmordsmetode. Blant fåtallet av artikler som beskriver selvmordsmetoden er omtalen nøktern og lite sensasjonspreget i tråd med veileder for omtale av selvmord.

Ifølge veileder for omtale av selvmord (Nybø, udatert) bør media unngå å forenkle årsaker til selvmord. De temaer og risikofaktorer som formidles i selvmordsomtalenene i 2014 er i stor grad gruppert rundt et fåtall temaer og risikofaktorer. 10 % av artiklene omtaler imidlertid flere enn én risikofaktor i artikkelen.

Ifølge veileder for omtale av selvmord bør media rette søkelyset på selvmord som et samfunnsproblem. Det er vanskelig å si hvor stor plass selvmordsomtalenene rommet sammenlignet med andre samfunnsproblemer i mediebildet i 2014. Denne studien bekrefter imidlertid at antallet selvmordsomtaler har økt. Dessuten har selvmordsomtalenenes spalteplass økt. Det er en positiv utvikling at selvmord er hovedtema i én av tre selvmordsomtaler. At ingen artikler bruker typiske omskrivninger for selvmord tilsier at det har vært en utvikling i retning av mer åpenhet og mindre tabu rundt omtale av selvmord.

Betydningen av å formidle håp og informasjon om hjelp er også nevnt i veileder for omtale av selvmord. Denne studien viser at én av tre artikler formidler håp. Kun 6 % av artiklene gir direkte informasjon om hjelp i form av telefonnummer og nettsideinformasjon til hjelpeinstanser.

Veien videre

Basert på denne studiens resultater ønsker jeg å fremme en klar oppfordring til både journalister og fagfolk om å formidle mer håp og direkte kontaktinformasjon til hjelpeinstanser i selvmordsomtalen.

Mer detaljerte innholdsanalyser er nødvendig for å kunne evaluere samfunnsnyttene av kritiske selvmordsomtaler om psykiatri i henhold til et balansert kildeomfang. Kvalitative intervjuer med journalister og redaksjoner kan belyse eventuelle redaksjonelle utfordringer journalister står ovenfor ved omtale av selvmord i media.

Referanser

Folkehelseinstituttet. (2015). *Selvmord og selvmordsforsøk – faktaark med helsestatistikk*.

Hentet 1.april 2016 fra <http://www.fhi.no/artikler/?id=70808>

Høst, S. (2014). Antall aviser og samlet opplag. *Medie Norge*. Hentet 11. mars 2016 fra

<http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/361>

Lamark, H. & Andreassen, J.-E. (2007). *Selvmord i forbifarten. En undersøkelse om norske mediers omtale av selvmord i 2006*. Hentet 11.juni 2015 fra

<https://www.nj.no/filestore/Selvmordiforbifarten.pdf>

Nybø, R.K. (udatert). *Veileder for omtale av selvmord*. Hentet 15.november 2015 fra

<http://presse.no/wp-content/uploads/2014/10/Revidert-veileder2-for-omtale-av-selvmord.pdf>

Pressens Faglige Utvalg. (2015). *Vær Varsom-plakaten*. Hentet 10. september 2015 fra

<http://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>

Pressens Faglige Utvalg. (udatert). *Bla i PFU-basen*. Hentet 21.mars 2016 fra

<http://presse.no/pfu/pfu-basen/>

Statens vegvesen. (2016). *Ulykkesstatistikk 2016*. Hentet 1.april 2016 fra

<http://www.vegvesen.no/fag/Fokusomrader/Trafikksikkerhet/Ulykkesdata>

Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K. & Larsen, L.O. (2002). *Metodebok for mediefag* (2.utg.) Bergen: Fagbokforlaget

Tabeller

Tabell 1: Omtale av selvmordsmetode

	Antall artikler 2006	Prosent 2006	Antall artikler 2014	Prosent 2014
Ikke nevnt	711	82 %	468	86 %
Nevnt (indirekte)	114	13 %	60	11 %
Beskrevet (direkte)	40	5 %	14	3 %
Sum	865	100 %	542	100 %

Tabell 2: Artikkelens tema

Tema	Antall artikler 2006	Prosent 2006	Antall artikler 2014	Prosent 2014
Kriminalitet/overgrep	200	23 %	45	8 %
Psykiatri	119	14 %	81	15 %
Selvordstall	61	7 %	11	2 %
Forebygging/behandling	78	9 %	72	13 %
Assistert selvmord	23	3 %	26	5 %
Sorgarbeid/etterlatte	35	4 %	37	7 %
Åpenhet	n/a	n/a	58	11 %
Mobbing	n/a	n/a	43	8 %
Andre tema	349	40 %	270	31 %
Sum	865	100 %	542	100 %

Tabell 3: Omtale av risiko- og årsaksfaktorer

Risiko/årsaksforklaring	Antall saker 2006	Prosent 2006	Antall saker 2014*	Prosent 2014
Homofili	31	4 %	9	2 %
Innvandrere/asylsøkere	34	4 %	8	1.5%
Medisinsk/psykisk forklaring	183	21 %	103	19 %
Etter selvmordsforsøk	27	3 %	2	0.4%
Spilleavhengighet	18	2 %	3	0.6%
Kjønn	43	5 %	8	1.5%
Mobbing	19	2 %	51	9 %
Rus	12	1 %	11	2 %
Misbruk/overgrep	17	2 %	25	5 %
Flere/sammensatte risikofaktorer	n/a	n/a	56	10 %
Press (skolepress, kroppspress)	n/a	n/a	31	6 %
Systemsvikt i behandling	n/a	n/a	25	5 %
Andre risikofaktorer	184	21 %	219	20 %
Ikke omtalt	297	35 %	103	19 %
Sum	865	100 %	542	100 %

Tabell 4: Generell eller konkret omtale av selvmord?

	Antall artikler 2006	Prosent 2006	Antall artikler 2014	Prosent 2014
Generelt om selvmordproblemet	227	26 %	317	58 %
Konkret selvmord omtalt	294	34 %	79	15 %
Konkrete selvmordsforsøk/tanker omtalt	41	5 %	94	17 %
Generell og konkret omtale	n/a	n/a	52	10 %
Andre saker*	303	35 %	n/a	n/a
Sum	865	100 %	542	100 %

* Saker der ordet selvmord inngår, men som likevel ikke handler om selvmord eller selvmordsproblematikk (Lamark et al., 2007, s.60).

Tabell 5: Uttrykkes vilje til åpenhet?

	Antall artikler 2006	Prosent 2006	Antall artikler 2014	Prosent 2014
Ja	95	11 %	385	71 %
Nei	770	89 %	157	29 %
Sum	865	100 %	542	100 %

Tabell 6: Blir noe(n) kritisert i artikkelen?

	Antall artikler 2006	Prosent 2006	Antall artikler 2014	Prosent 2014
Ja	231	27 %	181	33%
Nei	634	73 %	361	67%
Sum	865	100 %	542	100 %

Tabell 7: Selvmordsomtaler med kritisk søkelys, etter artikkelens tema.

Tema	2006				2014			
	Ja	Ja (%)	Nei	Sum	Ja	Ja (%)	Nei	Sum
Kriminalitet/overgrep	27	14 %	173	200	27	60 %	18	45
Psykiatri	87	73 %	32	119	54	67 %	27	81
Selvordstall	8	13 %	53	61	0	0 %	11	11
Forebygging/behandling	21	27 %	57	78	14	19 %	58	72
Assistert selvmord	n/a	n/a	n/a	n/a	16	62 %	10	26
Sorgarbeid/etterlatte	5	14 %	30	35	2	5 %	35	37
Annet	80	27 %	292	372	68	25 %	202	270
Sum	228	27 %	637	865	181	33 %	361	542

Tabell 8: Formidles håp?

	Antall artikler 2006	Prosent 2006	Antall artikler 2014	Prosent 2014
Ja	97	11 %	184	34%
Nei	768	89 %	358	66%
Sum	865	100 %	542	100 %

Referanse for antall artikler og prosent for 2006: Lamark et al., 2007, s.60-61.

Vedlegg I: Forfatterveiledning til Suicidologi

Standardartikler basert på empiriske studier, case-studier og teoretiske analyser. Antall ord i en standardartikkel bør ikke overskride 3600 ord inkludert referanser.

Manus sendes inn som et vedlegg til e-post til redaktøren for Suicidologi, til adressen suicidologi@medisin.uio.no. Manus må ledsages av et følgebrev med informasjon om hensikten med artikkelen, og informasjon om at alle som er oppført som forfattere har samtykket i innsendelsen. Følgebrevet må også inneholde komplett kontaktinformasjon for forfatteren som er kontaktperson: fullt navn, tittel og arbeidssted, telefonnummer og e-postadresse. Spørsmål vedrørende tidsskriftet eller manuskripter skal rettes til redaksjonssekretær Hanne Holmesland på hanne.holmesland@medisin.uio.no eller på telefon (+47) 22 92 34 73.

Manuskripter skrives i Word med skrifttype Times New Roman og fontstørrelse 12, dobbel linjeavstand og brede marger.

Tidsskriftet krever en signert bekreftelse fra alle forfattere om at de individuelt har lest, bidratt til og godkjent endelig versjon av innsendt manus, i overensstemmelse med internasjonale normer til medforfatterskap. Forfattere er ansvarlige for selv å skaffe godkjenning til å republisere opphavsrettslig materiale fra andre kilder. Forfattere må kort redegjøre for eventuelle interessekonflikt og alle former for økonomisk støtte i et eget avsnitt i manuskriptet.

Alle manuskripter (bortsett fra ledere, brev til redaktøren og bokanmeldelser, men inkludert inviterte manuskripter) som vurderes som relevante for tidsskriftet vil bli sendt til en ekstern fagfelleevaluering, før en redaksjonell beslutning om publisering blir tatt.

Suicidologi benytter en dobbelt blind fagfelleevaluering; fagfeller er anonyme for forfattere og hverandre, og forfatterne er anonyme overfor fagfellene. Forfatterne vil bli informert om utfallet av den faglige vurderingen så snart den er gjennomført.

Organisering av manuskriptet

Velg en kort og konsis tittel. Introduksjonsdelen skal kort orientere leseren om emnet. Bruk unummererte, informative underoverskrifter på egne linjer gjennom manuskriptet for å øke lesevennligheten. For empiriske studier som involverer mennesker, må det klargjøres i metoddelen at informert samtykke ble innhentet fra dem som deltok i studien, og at studien har blitt godkjent av en regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk.

Metode, materialer og resultater må beskrives i egne avsnitt. De viktigste resultatene bør diskuteres i et eget avsnitt, og konsekvenser for videre forskning, praksis og/eller forebygging bør fremheves.

Tabeller og figurer skal nummereres og settes inn på slutten av manuskriptet (etter referanselisten) og skal altså ikke være satt inn i selve manuskriptteksten. Hver tabell og figur må være selvforklarende, noe som oppnås ved bruk av korte informative titler og tydelige tabellforklaringer.

Manuskriptet kan ha opptil 3 illustrasjoner utenom tabeller, figurer og grafer. Illustrasjoner, tabeller og figurer kan være i farger. Illustrasjoner må leveres som separate elektroniske filer med høy oppløsning. Fotnoter tillates ikke i manuskriptteksten, men aksepteres i tabeller og figurer.

Gi en kort (opptil 40 ord) presentasjon av hver forfatter med bilde. Se tidligere utgaver for stil og uttrykk. Fotofiler må ha høy oppløsning.

Referanser

Litteraturreferanser skal formatteres i overensstemmelse med APA 5. utgave (2001), *med følgende unntak*: Hvis referansen inneholder mer enn to forfattere, skal bare den første nevnes (Mehlum et al., 2009). Alle referansene skal listes alfabetisk i slutten av artikkelen. Titler på tidsskrift må forkortes i henhold til Index Medicus:

<http://www2.bg.am.poznan.pl/czasopisma/medicus.php?lang=eng> Vennligst sjekk at alle referanser i listen virkelig har blitt sitert i teksten.

Abstract

Manuskriptene skal oppsummeres i et sammendrag på maks 200 ord, i både norsk og engelsk utgave. Unngå forkortelser og referanser til teksten. Tre til fem nøkkelord skal følge manuskriptet (på engelsk og norsk).

Korrektur

Satskorrektur vil bli sendt til den forfatteren som er kontaktperson. Vedkommende er ansvarlig for å sjekke satskorrekturen og svare innen 48 timer hvis ikke annet er avtalt.

Eksempel på referanseliste med henvisninger til bøker, artikler, bokkapittel og offentlige publikasjoner:

Mehlum, L. (red). (1999). *Tilbake til livet*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Miller, A.L., & Hartstein, J. (2002). Fremskritt i dialektisk atferdsterapi for suicidal ungdom. *Suicidologi*, 7(3), 7-10.

Retterstøl, N., Ekeberg, Ø., & Mehlum, L. (2002). *Selv mord: et personlig og samfunnsmessig problem*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Silverman, M. (1996). Approaches to suicide prevention: a focus on models. I Ramsay, R. F., & Tanney, B. L. (eds.). *Global trends in suicide prevention: toward the development of national strategies for suicide prevention*. Mumbai, Tana Institute of Social Sciences.

Rønneberg, U., & Walby F.A. (2008) *Selv mord hos pasienter behandlet i psykisk helsevern*. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 128, 180-3.

Sosial- og helsedirektoratet. (2008). *Nasjonale retningslinjer for forebygging av selvmord i psykisk helsevern*. (IS-1511/2008). Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.

Se også litteraturliste og veiledning om APA Style ved Høgskolen i Oslo og Akershus:
<http://www.hioa.no/LSB/Oppgaveskriving/APA-stilen/Litteraturliste-oppsett> - med bl.a. norske eksempler.

Forfatterveiledning er hentet den 07.10.2015 fra:

<http://www.med.uio.no/klinmed/forskning/sentre/nssf/tidsskrift/forfatterveiledning/>

TEORETISK BAKGRUNN,
METODOLOGISKE
REFLEKSJONER OG
OVERVEIELSER SOM LIGGER TIL
GRUNN FOR STUDIEN

Masteroppgavens del 2:

Refleksjonsoppgaven

Antall ord: 7872

2 REFLEKSJONSOPPGAVEN

2.1 Innledning

Ved den aller første innleveringsoppgaven på masterstudiet var temaet for oppgaven selvmord i media. Jeg ble allerede da kjent med Lamark og Andreassens undersøkelse (2007) av selvmordsomtaler fra året 2006. Jeg husker jeg tenkte at det ville være interessant med en nyere studie som kunne si noe om hvordan innholdet av selvmordsomtalen hadde endret seg, særlig da tiden etter endringen av Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9 hadde vært preget av usikkerhet for hvordan selvmord skulle omtales (Lamark & Andreassen, 2007, s.53). Lite visste jeg at jeg skulle finne tilbake til denne undersøkelsen og være den som forsøkte meg på en tilsvarende studie.

Å studere selvmordsomtale i media er interessant fordi media har en slik stor rekkevidde og selvmordsforebyggende potensiale dersom omtalen følger de retningslinjene som finnes. For mange kan medieomtale være omtrent den eneste kilden til informasjon om selvmord. Denne studien kan ikke si noe om selvmordsomtalen faktisk har en selvmordsforebyggende effekt ved å redusere selvmordstallene i Norge, men den kan fortelle oss om selvmordsomtalen er i tråd med de retningslinjer som finnes for omtale av selvmord i media. Jeg anser dette som samfunnsnyttig omtale av selvmord i media.

I masteroppgavens første del, artikkelen, blir hovedsakelig studiens resultater presentert og drøftet. På grunn av en begrenset plass gav artikkelens innledning kun en rask historisk bakgrunn og forskningen rundt den smitteeffekten visse selvmordsomtaler kan ha ble kun nevnt. Artikkelen presenterte også kun et raskt overblikk over metoden. I denne refleksjonsoppgaven settes imidlertid resultatene fra artikkelen inn i en større teoretisk sammenheng og metodologiske overveielser og valg gjøres rede for.

I refleksjonsoppgavens tredje kapittel presenteres den teori, forskning, empiri og retningslinjer som ligger til grunn for omtale av selvmord i media. I oppgavens fjerde kapittel presenteres hovedinnholdet av denne refleksjonsoppgaven, en utdyping av de metodologiske overveielser samt en mer detaljert presentasjon av metoden. Resultatdelen inneholder resultater som det ikke var tilstrekkelig nok plass til å inkludere i artikkelen, men som sier

ytterligere noe om artiklenes samfunnsnytte. I oppgavens drøftningsdel diskuteres studiens reliabilitet, validitet og generalisering. Helt til slutt følger en kort konklusjon.

3 TEORETISK BAKGRUNN FOR STUDIEN

I denne delen presenteres teori, forskning, empiri og retningslinjer relatert til omtale av selvmord i media og et forsøk på å plassere min forskning inn i denne sammenhengen.

3.1 Smitteeffekt

At det er en sammenheng mellom visse typer omtale av selvmord og en økt selvmordsrate i befolkningen, en såkalt «smitteeffekt» er generelt lite omdiskutert i dag (Gould, 2001). Det finnes flere studier som indikerer denne sammenhengen enn de som ikke gjør det. Det kan imidlertid ikke utelukkes et bias i rapporteringen, slik at studier som ikke indikerer noen sammenheng ikke i like stor grad blir publisert (Sisask, 2012).

Den smitteeffekten som omtale av selvmord kan ha, eller Werther-effekten, ble kjent allerede i år 1774 da det i etterkant av Johann Wolfgang von Goethe's roman, «Den unge Werther's lidelser» ble funnet flere døde menn av selvmord kledd ut som Werther. Mennene antas å ha identifisert seg med den ulykkelige Werther som ikke kunne få sin elskede og å ha tatt sine liv slik som Werther gjorde i romanen (Johansen, 2012).

Et eksempel fra nyere tid på Werther-effekten finner vi fra Hong Kong i november 1998 da en kvinne tok sitt eget liv ved kullsforgiftning etter å ha tent en engangsgrill i sin leilighet (Chan, 2005). I etterkant formidlet mediene i Hong Kong en rekke sensasjonspregede førstesideoppslag om selvmordsmetoden som aldri tidligere hadde blitt registrert i landet (Chung & Leung, 2001). I løpet av de neste to månedene hadde selvmord ved kullsforgiftning med engangsgrill imidlertid blitt den tredje mest vanlige selvmordsmetoden i Hong Kong (Chan, 2005). En studie av Chung og Leung (2001) om kullsforgiftning viste at 39 prosent av dødsfallene et år etter de store mediereportasjene om selvmordsmetoden fant sted i løpet av de 3 første månedene etter reportasjene.

Verdens helseorganisasjon og en rekke land har utviklet nasjonale retningslinjer for en trygg omtale av selvmord i media basert på forskning om smitteeffekt. Retningslinjene advarer mot en rekke forhold. Mediene bør unngå å nevne detaljer om sted og selvmordsmetode og unngå bildebruk (World Health Organization, 2008; Hawton et al., 1999). Bakgrunnen for et

selvmord bør ikke forklares med en enkelt hendelse (WHO, 2008). Gjentatte og sensasjonspregede omtaler av selvmord bør unngås (Phillips & Carstensen, 1986). Dessuten ansees smittefaren større dersom den som har tatt sitt liv er en kjendis (Wasserman, 1984). Særlig ungdom ansees som sårbare for slik omtale (Gould, Wallenstein, Kleinman, O'Carroll & Mercy, 1990).

Få studier har undersøkt det spesifikke innholdet av mediens selvmordsomtaler og den sammenhengen den har på selvmordsstatistikken. Forskeren Thomas Niederkrotenthaler ledet imidlertid en kvantitativ innholdsanalyse i 2010 som studerte det spesifikke innholdet av selvmordsomtaler. Niederkrotenthalers team samlet og systematiserte all omtale av selvmord og selvmordsforsøk i 11 store østerrikske medier fra første halvår 2005 og sammenlignet deretter disse med frekvensen i selvmord og selvmordsforsøk. Resultatene støttet mange av de anbefalingene som allerede eksisterer rundt en skånsom omtale av selvmord, slik som gjentatte omtaler av selvmord og omtale av selvmordsmetode. Resultatene fra studien støttet at en Werther-effekt ved visse typer omtale av selvmord var høyst reell.

Et eksempel på at en skånsom omtale av selvmord kan redusere Werther-effekten finner vi fra en studie fra Etzerdorfer og Sonneck (1998). Studien viste at en reduksjon i antall selvmord ved undergrunnsbanen i Wien hadde funnet sted etter at selvmordsforebyggende retningslinjer for pressen hadde blitt iverksatt og påbudt. De nye retningslinjene for pressen hadde ført til en reduksjon av sensasjonspregede omtaler om selvmord ved undergrunnsbanen og en reduksjon på 80 % i antall selvmord og selvmordsforsøk ved undergrunnsbanen. Studien viste at en regulering av sensasjonspreget omtale av selvmord hadde effekt.

3.2 Papageno-effekten

Niederkrotenthaler et al.s studie (2010) slik nevnt tidligere støttet også en annen tendens, at visse typer selvmordsomtale kan ha en forebyggende effekt og en reduksjon i selvmordsfrekvens, en såkalt Papageno-effekt. Navnet stammer fra Wolfgang Amadeus Mozarts «Tryllefløyten» der Papageno havner i en livskrise. Overbevist om at hans kjære Papagena er borte for alltid planlegger han å ta sitt eget liv. Men tre gutter minner ham om bedre alternativer for å hankses med sorgen (Niederkrotenthaler et al., 2010).

Få studier har undersøkt selvmordsomtalenenes spesifikke innhold og reduksjon i selvmordsstatistikk. Niederkrotenthaler et al.s studie (2010) brakte imidlertid empiri som

støttet Papageno-effekten. Blant annet hadde omtaler av selvmordstanker, som ikke var etterfulgt av selvmordsforsøk eller et selvmord, en selvmordsforebyggende effekt og reduksjon av selvmord. Omtaler av mennesker som hadde kjempet seg gjennom motgang og selvmordstanker, hadde en beskyttende effekt.

Niederkröth et al.s studie (2010) viser en tendens blant forskere innen selvmordsfeltet om å rette mer fokus på hva det er med innholdet av mediens selvmordsomtaler som kan fremme en Papageno-effekt (Gould, 2001).

Min studie av selvmordsomtalenes innhold har ikke undersøkt innholdets effekt på selvmordsstatistikken i Norge. Det er ikke mulig for meg å si om selvmordsomtalenene i 2014 har en Werther- eller Papageno-effekt. Imidlertid kan studien si noe om hvorvidt mediene omtaler selvmord i henhold til de retningslinjer, teori og forskning som finnes om sammenhengen mellom media og selvmord. I Norge er både Werther- og Papageno-effekten formulert i en veileder for omtale av selvmord utarbeidet av Reidun Kjelling Nybø (udatert) for journalister. Dessuten er Werther-effekten reflektert i Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9 (Pressens Faglige Utvalg, 2015). En omtale av selvmord som forholder seg til paragraf punkt 4.9 og veileder for omtale av selvmord er i denne studien definert som samfunnsnyttig omtale av selvmord.

4 METODOLOGISKE REFLEKSJONER OG OVERVEIELSER

I dette kapittelet vil jeg tilføye detaljer om metoden som ikke fikk plass i masteroppgavens artikkel. Jeg vil gjøre rede for mine metodologiske overveielser rundt valg og avgrensning av type medium, tekstenhet og variabler. Hver enkelt variabel presenteres med en grundig definisjon og eksempler.

4.1 Valg av forskningsdesign og kvantitativ innholdsanalyse

Valget av forskningsdesign er direkte tilknyttet studiens problemstilling. En kvantitativ innholdsanalyse egner seg godt fordi det er mulig å lage variabler og kategorier som fanger opp de kvalitative egenskaper ved selvmordsomtalen vi ønsker å undersøke og å gi oss målbare tall og data som viser mønstre og tendenser ved innholdet. En forutsetning, og viktig del for gyldigheten eller *reliabiliteten* av resultatene som genereres er at variablene er definert så presise som mulig slik at betydningen av enkeltforskerens skjønn reduseres. En presis og systematisk koding har betydning for datamaterialets reliabilitet og evnen til å kunne gi et reliabelt svar på studiens problemstilling (Østbye, Helland, Knapskog & Larsen, 2002, s.216).

4.2 Valg av medium og tekstenhet

Før analyse av selvmordsomtalenes innhold har det slik nevnt i masteroppgavens artikkel vært nødvendig å gjøre et utvalg av de selvmordsomtalen jeg ønsket å undersøke. Flere avgrensninger var nødvendige, både av type medier og tekstenhet, før utvalget av selvmordsomtaler stod klare for analyse. De metodiske overveielser rundt disse avgrensningene gjøres rede for her.

4.2.1 Valg av type medium

Ettersom formålet til denne studien delvis har vært å kunne skape et sammenligningsgrunnlag mellom resultatene fra året 2014 med Lamark og Andreassens undersøkelse (2007) av året 2006, har jeg forsøkt å velge de samme typer medier som i 2006. En avgrensning var

imidlertid nødvendig på grunn av tidsrammen satt av til masteroppgaven. Jeg avgrenset derfor utvalget av medier, men på en slik måte for å bevare et så stort og likt sammenligningsgrunnlag som mulig.

I Lamark og Andreassens undersøkelse ble 47 papiraviser, 4 nettaviser, 6 radio og 5 tv-kanaler gjennomført for selvmordsomtaler (2007, s.58). Slik Lamark og Andreassen uttrykte i undersøkelsen, er det svært tidkrevende å gjennomgå radio- og tv-innslag (2007, s.49). I 2006 hadde Lamark og Andreassen profesjonelle medieovervåkere fra medietjenesten Observer til å gjennomgå radio- og tv-innslag. Jeg hadde imidlertid ikke de finansielle ressursene til å benytte meg av tjenesten Observer. Å utelukkende undersøke 6 radio- og 5 tv-kanaler ville dessuten gitt et langt mindre sammenligningsgrunnlag i forhold til de 62 medietypene som ble undersøkt i 2006.

På samme måte ville det utelukkende å undersøke nettavisene VG.nett, Dagbladet.no, Aftenposten.no og TV2 Nettavisen gitt et for lite sammenligningsgrunnlag med de 62 medietypene fra 2006 (2007, s.58). Et søk i de fire nettavisene genererte et treff på 1903 selvmordsomtaler. Selv etter eksklusjonskriteriene ville dette være for mange artikler til å inkludere sammen med utvalget av papiraviser.

Å avgrense utvalget av medier til kun papiraviser tillot meg å undersøke 47 av de 62 medietypene som ble undersøkt i 2006. De 47 papiravisene stod for 51 % av selvmordsomtalen i 2006 (2007, s.60). Avgrensingen av kun papiraviser virket å være den beste for å skape et godt sammenligningsgrunnlag med Lamark og Andreassens undersøkelse (2007).

4.2.2 Valg av papiraviser

De 47 papiravisene representerer et utvalg fra landets 230 papiraviser i 2014 (Høst, 2014). Jeg ønsket å undersøke de samme små og store lokalavisene, riksaviser, nummer to aviser og meningsbærende aviser fra 2006 for å skape best mulig sammenligningsgrunnlag. Å velge de samme avisene er av betydning for å favne de geografiske forskjellene i landet for hvordan selvmord omtales i mediene (Lamark & Andreassen, 2007, s.49) men også de forskjellene som det eventuelt kan være innad i redaksjonene.

Omtale av selvmord etter type papiravis er en undersøkt variabel som ikke er inkludert blant resultatene av masteroppgavens artikkel, men som her ved tabell 1 understreker tendensen fra 2006 om hvor lite de små lokalavisene omtaler selvmord (2007, s.60). Det har derfor vært viktig å velge de samme typer aviser. For eksempel ville et større antall store lokalaviser i utvalget av papiraviser i 2014 generert flere selvmordsomtaler sammenlignet med året 2006 og begrenset sammenligningsgrunnlaget mellom 2006 og 2014. En oversikt over de undersøkte papiravisene fra 2014 er vedlagt (vedlegg II).

Tabell 1: Medium

Type medier	Antall saker 2006	Prosent 2006	Prosent 2006 (kun papiraviser)	Antall saker 2014*	Prosent 2014
Liten lokalavis	23	3 %	5.2%	30	5.5%
Stor lokalavis	194	22 %	43.7%	291	53.7%
Riksavis	193	22 %	43.5%	137	25.3%
Nummer-to aviser	17	2 %	3.8%	36	6.6%
Meningsbærende aviser	17	2 %	3.8%	48	8.9%
Nettavis	264	31 %		n/a	n/a
Distriktsradio	19	2 %		n/a	n/a
Riksdekkende radio	78	9 %		n/a	n/a
TV (riksdekkende)	25	3 %		n/a	n/a
Tekst-tv	35	4 %		n/a	n/a
Sum	865	100 %	100 %	542	100 %

Mediesøketjenesten Retriever tillater søk etter et stort antall navngitte papiraviser. Imidlertid var 6 av de 47 papiravisene undersøkt i året 2006 ikke tilgjengelig for søk i Retriever. Disse seks papiravisene var Dalane Tidende, Farsunds Avis, Grimstad Adressetidende, Varden, Eidsvolls Blad og Ullern Avis/Akersposten. Et forsøk ble gjort på å kontakte avisene med etterspørsel om å få tilsendt en oversikt over selvmordsomtalenene fra året 2014 ved søk i avisenes egne databaser. Ullern Avis/Akersposten var siden den 31. desember 2014 ikke lenger i drift (Akersposten, udatert) og kunne derfor ikke kontaktes. Enkelte aviser ga ingen

svar, mens noen gav beskjed om at det ikke hadde vært noen selvmordsomtaler i deres avis i 2014.

For å få sikre tall og oversikt over selvmordsomtalenes besluttet jeg å erstatte hver enkelt av de seks manglende papiravisene med en tilsvarende papiravis fra samme fylket med nærmest mulig opplag i tråd med opplagslisten fra Medie Norge for 2014. Den erstattede avisen måtte også være tilgjengelig i Retriever. I det tilfellet der den nærmeste avisen i antall opplag fra fylket ikke heller var tilgjengelig i Retriever, ble den andre avisen med nærmest antall opplag valgt. En oversikt over avisene fra 2006 som er erstattet er vedlagt sammen med opplagstallene (vedlegg III). Opplagstallene er for 2014, også for de erstattede avisene fra 2006. På denne måten var jeg sikret et nærmest mulig opplag til de avisene som i utgangspunktet skulle vært undersøkt på nytt i 2014.

En annen grunn til å erstatte avisene er at de seks papiravisene hovedsakelig er små lokalaviser. Slik vist i tabell 1 og slik resultatene i 2006 viste (Lamark & Andreassen, 2007, s.60), er selvmordsomtalenes blant de små lokalavisene få. Det er derfor viktig å forsikre seg at alle selvmordsomtalenes fra de små lokalavisene er inkludert.

4.2.3 Valg av tekstenhet

Selv om konklusjonen fra Lamark og Andreassens undersøkelse fra året 2006 tilsa at de fleste selvmordsomtaler forekom kun i en setning (2007, s.53), ville en tekstenhet på setning- eller avsnittsnivå ikke kunne favne hele innholdet av de selvmordsomtalenes som eventuelt kunne strekke seg over flere setninger og avsnitt. Å gjøre en slik avgrensning basert på en enkelt undersøkelse virket ikke som et tilstrekkelig grunnlag. Artikkel som tekstenhet ble derfor valgt.

Jeg valgte også å behandle artikler som del av artikkelserier eller feature-artikler som separate artikler. Dette fordi artiklene gjerne ikke nødvendigvis har samme budskap. Det ville vært vanskelig å kode en artikkelserie etter variabel 7 for kritisk søkelys dersom artikkelserien inneholdt en svært kritisk artikkel og flere ukritiske artikler. Å behandle artikler fra artikkelserier som separate enheter er for øvrig en metodisk forskjell fra Lamark og Andreassens undersøkelse (2007, s.50), der disse ble behandlet som én enhet.

I denne studien er «artikkel» en samlebetegnelse som også omfatter kommentarer, ledere, kronikker og leserbrev. Dette er fordi også personlige kommentarer og tekster er av relevans for denne studien. Selvmordsomtaler fra forsidedekst er imidlertid ekskludert fordi teksten refererer til en artikkel i avisen. En forsidedekst er dessuten for kort til å få analysert det innholdet vi er ute etter å undersøke.

4.3 Søk i mediesøketjenesten Retriever

Et søk i Retriever ble gjennomført for hver enkel måned av året 2014 etter utvalget av papiraviser (se vedlegg II) og etter samme søkestreng som i 2006 (Lamark & Andreassen, 2007, s.49):

Selvord* OR «ikke noe kriminelt» OR «personlig tragedie AND dødsfall» OR «valgte å ta sitt liv» OR «valgte å ta sitt eget liv» ANDNOT selvmordsbombe* ANDNOT selvmordsangrep

For hver måned genererte Retriever en rapport med alle artiklene med treff på søkeordene.

4.4 Eksklusjonskriterier

Etter gjennomført søk av selvmordsomtaler startet en avgrensning av artikler etter bestemte eksklusjonskriterier. Slik forklart i artikkelen ble alle artiklene avgrenset til innenrikssaker om selvmord. En innenrikssak vil si omtale av et selvmord som har funnet sted i Norge, omtale av et selvmord begått av en norsk statsborger i utlandet eller en generell omtale av selvmordsproblematikk i Norge. Denne avgrensningen er gjort både for å avgrense antall selvmordsomtaler, men også fordi Vær Varsom-plakaten gjelder innenrikssaker (Lamark & Andreassen, 2007, s.48).

Slik forklart i artikkelen har alle selvmordsomtaler som ikke dreier seg om selvmord eller selvmordsproblematikk, blitt ekskludert. Omtaler av selvmord blant avdøde kunstnere og historiske personer (før år 1970) og oppdiktete selvmord nevnt i bokanmeldelser, film o.l. er ekskludert. Dette for å ytterligere avgrense antallet selvmordsomtaler og være i samsvar med avgrensningen i 2006 (Lamark & Andreassen, 2007, s.49). En tidsgrense (1970) for omtale av avdøde kunstnere og historiske personer ble ikke satt i 2006, men er gjort i denne studien for å få en mest mulig objektiv eksklusjon. Ytterligere er alle omtaler der det er tvil om et selvmord

har funnet sted blitt ekskludert. Dette gjelder hovedsakelig kriminelle saker der det ikke er min oppgave å avgjøre om et selvmord har funnet sted.

4.5 Valg av variabler

De 542 artiklene som møtte inklusjonskriteriene for denne studien ble skrevet ut på papir og nummerert, klare for analyse av innholdet etter bestemte variabler. Variablene er det verktøyet som benyttes for å kunne svare på problemstillingen. De undersøkte variablene i denne studien består hovedsakelig av de samme som ved Lamark og Andreassens undersøkelse (2007) både på grunn av deres relevans for problemstillingen og for å kunne sammenligne resultatene av variablene historisk. Andre variabler undersøkt i 2006 (Lamark & Andreassen, 2007, s.60-61) slik som redaksjonell sjanger (nyhet, reportasje, meninger og kommentarer) og anonymitet (tilknyttet konkrete selvmord) er ikke blitt tatt med ettersom de ikke gir noe direkte svar på selvmordsomtalenes samfunnsnytte, slik den er definert i denne studien.

Variabel 2 om omtale av selvmordsmetode er direkte tilknyttet Vær Varsom-plakatens paragraf punkt 4.9. En samfunnsnyttig omtale av selvmord bør ikke inneholde detaljerte beskrivelser av selvmordsmetode for å unngå nye selvmordshandlinger. Ved å kode alle artiklene etter omtale av selvmordsmetode har jeg fått målbare data på om mediene er varsomme med omtale av selvmordsmetode.

Variabel 4, 6, 7, 8 og 9 er alle nevnt i veileder for omtale av selvmord (Nybø, udatert) som viktige samfunnsnyttige sider ved omtale av selvmord som journalistikken bør inneholde. Ved å kartlegge informasjonen om risiko- og årsaksfaktorer for selvmord (variabel 4), viljen til åpenhet (variabel 6), det kritiske søkelyset i selvmordsomtalen (variabel 7), formidlingen av håp (variabel 8) og hjelp (variabel 9), er det mulig å få målbare data som sier noe om i hvilken grad selvmordomtalen inneholder denne samfunnsnyttige informasjonen.

Variabel 9 om informasjon om hjelp var ikke en undersøkt variabel i 2006. Den er imidlertid formidlet som et viktig samfunnsnyttig tiltak i veileder for omtale av selvmord (Nybø, udatert). Jeg hadde et inntrykk ved oppstart av masteroppgaven at selvmordsomtalen i langt større grad inkluderte direkte informasjon om hjelp ved selvmordsfare. Jeg bestemte meg derfor for å undersøke dette og inkluderte denne variabelen i studien min.

I tillegg inkluderte jeg to ekstra variabler. Å kartlegge selvmordsomtalenes volum i hver enkelt artikkel (variabel 1) gjør det mulig å få målbare tall som kan sammenlignes med Lamark og Andreassens inntrykk i 2006 om at selvmordsomtalenene hovedsakelig var nevnt i en bisetning (2007, s.53). Hensikten med å kartlegge ord og omskrivninger (variabel 10) har særlig vært å få en oversikt over bruken av omskrivninger av selvmord. En liten bruk av omskrivninger gir et inntrykk av mer åpenhet rundt temaet, mens en stor andel omskrivninger gir et inntrykk av et tabu rundt temaet.

Variabel 3 om artiklens tema gir informasjon om selvmordsrelaterte temaer som for eksempel mobbing. Variabel 3 gjør det også mulig å finne ut hvilke temaer som er forbundet med mest kritikk (variabel 7) ved å krysse disse to variablene i statistikkprogrammet SPSS.

Det er noen metodiske forskjeller ved variablene 3 og 4 sammenlignet med metoden som ble benyttet i 2006. Artiklene er kartlagt etter de samme forhåndsvalgte temaene som ble benyttet i 2006 (Lamark & Andreassen, 2007, s.60) men inkluderer i 2014 ytterligere temaer (se tabell 2 i artikkelen). Dette fordi temaene er kartlagt basert på artiklens innhold, fremfor en kartlegging av artiklens innhold etter forhåndsvalgte temaer. Dette gir etter min mening en mer gyldig koding av variabelen basert på artiklens faktiske innhold. På samme måte er variabel 4 om selvmordsomtalenes formidling av risiko- og årsaksfaktorer blitt registrert etter innholdet i hver enkelt artikkel og ikke etter forhåndsvalgte risiko- og årsaksfaktorer (se tabell 3 i masteroppgavens artikkel). Hensikten har også her vært å favne risiko- og årsaksfaktorer fra 2014 som ikke nødvendigvis var gjeldende i 2006.

4.6 Kodeskjema og variabler

Hver enkelt variabel har flere kategorier som innholdet av artiklene kan kodes til. For eksempel kan variabelen «håp» kodes etter ja (kategori 1) dersom den formidler håp eller nei (kategori 2) dersom den ikke formidler håp. Variablenes kategorier er satt opp i et kodeskjema (vedlegg IV). Det kodete innholdet har ikke kunnet tilegnes flere kategorier på variabelen, med unntak av variabel 10. Hver artikkel er blitt skrevet ut på papir og kodet manuelt i marginen på papiret etter de 10 variablene. Etter endt koding er alle kategoriene ved de 10 variablene for de 542 artiklene blitt registrert inn i statistikkprogrammet SPSS for generering av målbare data.

Kodeskjemaet (vedlegg IV) nevner alle de undersøkte variablene og deres kategorier. I denne delen følger en nøye beskrivelse og eksempler fra materialet på variablenes kategorier.

4.6.1 Variabel 1

I hvilken grad (volum) omtales selvmord? Hver enkelt artikkel er blitt kodet etter tre kategorier; om artikkelen formidler informasjon om selvmord som et hovedtema (1), som delvis tema (2) eller i en bisetning (3).

Kategori 1: At selvmord er hovedtema for en artikkel betyr at selvmordsomtalen i artikkelen strekker seg over hele artikkelen. Slik overskriften og innledningen fra denne artikkelen viser, er dette et eksempel på en artikkel der selvmordsomtalen er hovedtema for artikkelen:

Mor til åtteåring med selvmordstanker.

Hjelp: Lena-Maria Haugerud forteller om hvordan hun som mor opplevde det å ha en datter som slet med selvskading og selvmordstanker.

Kategori 2: Med omtale av selvmord som delvis tema strekker selvmordsomtalen seg over to eller flere setninger og/eller et eller flere avsnitt i artikkelen. Denne selvmordsomtalen er hentet fra en artikkel der en ung profilert jente blir intervjuet om temaet mobbing. I et avsnitt av artikkelen finner vi følgende omtale av selvmord:

Det er veldig sterkt fordi jeg får daglig e-post fra unge gutter og jenter som blir mobbet. Nå har vi hørt historien til Odin som valgte å ta sitt eget liv. Om man ikke tar tak i dette problemet tror jeg flere vil komme til det punktet at de ikke vil leve lengre. Jeg har selv vært der, men takket være en fantastisk familie og en lærer fra ungdomsskolen, kom jeg meg gjennom den psykiske kampen.

Kategori 3: En omtale av selvmord i en bisetning begrenser seg til en delsetning eller setning: «Og en ungdomstid merket av isolasjon, problemer på skolen, fobi mot menn, selvmordstanker og tillitsproblemer har gått over i en voksentid preget av fremtidshåp».

4.6.2 Variabel 2

Er selvmordsmetode nevnt eller beskrevet i saken? Hver enkelt artikkel ble kodet etter tre kategorier; om selvmordsmetoden er nevnt indirekte i artikkelen (1), beskrevet mer inngående i detaljer (2) eller om metoden ikke er nevnt (3).

Kategori 1: Omtale av møteulykker i trafikken som selvmord eller selvmord ved bro er eksempler på omtale som indirekte nevner selvmordsmetode: «For eksempel blir personer som har omkommet i trafikken på grunn av et illebefinnende bak rattet, eller selvmordstilfeller, ikke definert som trafikkdrepte, sier kommunikasjonssjef Kristin Øyen i Trygg Trafikk». Eller slik som ved dette eksempelet: «Overvåkingen er ment å hindre selvmord fra den kilometerlange hengebroen, og ble vedtatt av fylkesutvalget i Hordaland for ett år siden».

Kategori 2: Selvmordsomtaler med mer detaljer om omstendigheter rundt et selvmord eller selvmordsforsøk er selvmordsomtaler som beskriver selvmordsmetoden.

Den ene gangen skrev jeg et avskjedsbrev før jeg gikk og la meg på jernbanen. Jeg visste at toget fra Årnes til Oslo snart skulle komme. Hun lå der, lenge. Toget var innstilt. Jeg reiste meg og gikk da de opplyste om det på høytaleren. Like etterpå raste et godstog forbi. Jeg prøvde også å henge meg i et hoppetau en gang, men det røk idet jeg gikk av krakken.

4.6.3 Variabel 3

Hva er artikkelens tema? Hvert enkelt tema for artiklene er blitt registrert på et ark. Treff på samme tema ble gruppert sammen. På denne måten ble etter hvert visse mønstre og tendenser tydelige over de temaene selvmordsomtalen dreide seg om.

Selvmordsomtalen grupperte seg etter de samme temaene som ble undersøkt i 2006 (Lamark & Andreassen, 2007, s.60); kriminalitet/overgrep, psykiatri, selvmordstall, forebygging/behandling, assistert selvmord og sorgarbeid/etterlatte.

I tillegg ble følgende temaer registrert; mobbing, selvskading, homofili/kirken, krig/veteraner, selvmordsforskning, rus, åpenhet, «press», bilulykker, innvandrere/asylsøkere, kjønn,

ensomhet, barn, samlivsbrudd, ungdom. Blant disse ble mobbing og åpenhet inkludert i tabell 2 i masteroppgavens artikkel ettersom andelen av selvmordsomtalen i 2014 rundt disse to temaene var såpass stor. De resterende temaene og ellers enkeltstående temaer ble gruppert sammen under «andre temaer» ved endt koding.

4.6.4 Variabel 4

Nevnes risiko- eller årsaksforklaringer? Hvilke? Hver enkelt risiko- og årsaksfaktor er blitt registrert. Treff på samme risiko- og årsaksfaktorer ble gruppert sammen. På denne måten ble etter hvert visse mønstre og tendenser tydelige over de risiko- og årsaksfaktorer som selvmordsomtalen nevnte.

Selvmordsomtalen grupperte seg etter de samme risiko- og årsaksfaktorer som ble undersøkt i 2006 (Lamark & Andreassen, 2007, s.61); homofili, innvandrere/asylsøkere, medisinsk forklaring, etter selvmordsforsøk, spilleavhengighet, kjønn, mobbing, rus, misbruk/overgrep.

I tillegg ble følgende risiko- og årsaksfaktorer registrert; krig, livskrise, skam, problemer på skolen, varetekt/glattcelle/fengsel, tabu, selvskading, ensomhet, økonomi, arbeidsledighet, dykkere/veteraner, ungdom, systemsvikt i behandling, traume, skilsmisse/samlivsbrudd, mangel på brosikring, tvangsekteskap, selvmord etter drap, selvmordsomtale i media, «å ha det vanskelig», smerte (psykisk og fysisk), «press» og flere/sammensatte risikofaktorer. Med «press» menes kroppspress, press til å yte, å være en «flink pike» eller «vellykket mann». Med flere/sammensatte risikofaktorer menes at artikkelen nevner flere risiko- og årsaksfaktorer for selvmord.

Andelen selvmordsomtalen som nevnte flere/sammensatte risikofaktorer, press og systemsvikt i behandling som risiko- og årsaksfaktorer var såpass stor at disse ble inkludert i tabell 3 i masteroppgavens artikkel. De resterende risikofaktorer og enkeltstående risiko- og årsaksfaktorer som ikke kunne grupperes ble alle gruppert sammen under «andre risikofaktorer» ved endt koding. Artikler som ikke nevner noen risiko- og årsaksfaktorer ble registrert under kategorien «ikke omtalt».

4.6.5 Variabel 5

Handler artikkelen om et konkret selvmord, konkrete selvmordsforsøk/selvmordstanker og/eller nevnes fenomenet generelt? Hver enkelt artikkel er kodet etter fire kategorier; om artikkelen omtaler selvmord generelt som et samfunnsproblem (1), om den omtaler et konkret selvmord (2), om den omtaler et konkret selvmordsforsøk og/eller tanker (3) eller om den omtaler både et konkret selvmord og selvmord generelt som et samfunnsproblem i samme artikkel (4).

Kategori 1: En artikkel som omtaler selvmord generelt omtaler selvmord som et samfunnsproblem slik som ved dette eksempelet: «I dag har LEVE Nordland årsmøte i Bodø. De benytter anledningen til å invitere til tverrfaglig debatt om selvmordsforebygging».

Kategori 2: En artikkel som omtaler et konkret selvmord omtaler et selvmord som har funnet sted: «Moren begikk selvmord da Trude var 15 år».

Kategori 3: Eksempler på artikler som omtaler et eller flere konkrete selvmordsforsøk og/eller selvmordstanker: «Jeg har flere selvmordsforsøk bak meg, jeg har tydd til alkohol og i perioder drukket mye». Eller slik som ved dette eksempelet: «Det startet med at jeg fant et selvmordsbrev med konkrete planer».

Kategori 4: Dette er et eksempel på en artikkel som omtaler både et konkret selvmord og selvmord generelt som samfunnsproblem. I artikkelen omtales først et konkret selvmord: «Hver dag får Trude Lorentzen nye henvendelser fra etterlatte, fire år etter hun først skrev om morens selvmord». Senere i artikkelen diskuteres selvmord som et samfunnsproblem: «Nesten tre ganger så mange tar selvmord hvert år som det dør mennesker i trafikken ... Likevel er ikke selvmord i nærheten av å få de ressursene og den oppmerksomheten problemet fortjener, mener Torgeir Micaelsen, helsepolitisk talsmann i Arbeiderpartiet».

4.6.6 Variabel 6

Uttrykker artikkelen vilje til åpenhet om selvmord? Hver artikkel er kodet etter to kategorier; om artikkelen uttrykker åpenhet (1) eller ikke åpenhet (2) om selvmord. En vilje til åpenhet kan være en enkeltperson som står fram med sine personlige opplevelser om en vanskelig tid med selvmordstanker. Det kan også være en vilje til åpenhet om selvmord som samfunnsproblem.

Å kode «åpenhet» er en vanskelig målbar variabel (Lamark & Andreassen, 2007, s. 51). Dette diskuteres i et eget avsnitt senere i denne refleksjonsoppgaven. Her følger imidlertid noen eksempler på åpenhet slik den er blitt kodet.

Åpen om selvmordsforsøk

«Det viktigste for meg er at vi begynner å snakke om selvmord. Jeg har ikke noe behov for å gå med bøyd nakke på grunn av dette, og det bør ingen andre gjøre heller.»

Åpenhet om selvmord og det å være etterlatt: «Sent på kvelden 1. juledag, nær overgangen til en ny dag, avsluttet min mamma livet sitt. Fra omgivelsene rundt meg oppsto det en knugende stillhet. Hvorfor er det så vanskelig å snakke om selvmord? ».

Åpenhet om samfunnsproblemet selvmord:

Antall selvdrap øker

Sju personer i Salten tok sitt eget liv i årets to første måneder. Nå kjemper Ingeborg Steinholt (Rødt) for en nullvisjon i Nordland. «Jeg synes det er rart at vi ikke kan ha en nullvisjon når det gjelder selvdrap, når vi har det på antall døde i trafikken, sier hun.

4.6.7 Variabel 7

Retter artikkelen kritisk søkelys mot noe/noen? Hver artikkel er kodet etter to kategorier; om artikkelen retter kritikk mot noe eller noen (1) eller ikke retter noe kritikk (2). Forståelsen for hva som regnes som kritikk er romslig i tråd med Lamark og Andreassens undersøkelse (2007, s.20). Følgende eksempler gir et inntrykk av kodingen av kritikk. «Når unge på 15 år velger å dø, blir jeg oppgitt. Skal vi synes det er greit? Man må tørre å snakke om det, allerede på skolen....23-åringen mener samfunnet snur ryggen til temaet selvmord».

Sjekket ikke selvmordsfare

30 relevante journaler av barn og ungdom over 12 år med mistanke om depresjon, ble gjennomgått. Det viste seg at i hele 20 av dem hadde ikke sykehuspersonellet utført en kartlegging av selvmordsrisikoen.

4.6.8 Variabel 8

Formidler artikkelen håp? Hver enkelt artikkel er blitt kodet etter to kategorier; om artikkelen formidler håp (1) eller ikke håp (2). En selvmordsomtale kan gi håp når nye

selvmordsforebyggende tiltak i samfunnet presenteres eller når enkeltpersoner deler sine positive erfaringer rundt et hjelpetiltak. Håp er på samme måte som åpenhet en vanskelig målbar størrelse. At en artikkel ikke formidler håp betyr ikke at den er uten håp, men at den ikke formidler eksplisitt et håp om endring for det bedre (Lamark & Andreassen, 2007, s.21).

Det er nå snart 14 år siden jeg mistet min bror. Enkelte perioder er fortsatt mørke og tunge. Men, jeg innser at jeg har klart mye i løpet av disse årene. Dette gir meg mot og krefter til å gå videre.

I en artikkel åpnet Lene Marlin seg opp om sine depresjoner og selvmordsforsøk og uttrykte: «Så hvis du som leser dette ikke har det så godt akkurat nå, ikke helt ser hvordan livet noen gang kan bli bedre; vær så snill, hold ut litt til! Tro meg, det er verdt det!»

I følgende utdrag av artikkelen er selvmordsomtalen nevnt i en bisetning. Selvmord er nevnt som en forhøyet risiko. Artikkelen formidler håp ved de gode resultatene forbundet med den nye behandlingsformen.

Moderne behandling gir håp

Vi har gjort betydelige fremskritt i behandlingen av emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse.... Mentaliseringsbasert terapi (MBT) viser meget gode resultater sammenlignet med annen behandling.

4.6.9 Variabel 9

Gir artikkelen informasjon om hvor man kan få hjelp dersom leseren av artikkelen eller bekjente av leseren er i selvmordsfare? Hver enkelt artikkel er kodet etter fire kategorier; om artikkelen formidler direkte informasjon om hjelp (1), indirekte informasjon om hjelp (2), indirekte informasjon om hjelp men der hjelpeinstansen er i et negativt søkelys (3) eller ikke noe informasjon om hjelp (4).

Kategori 1: Med direkte informasjon om hjelp menes telefonnummer og/eller nettsideinformasjon direkte til en hjelpeinstans, slik som denne informasjonsrubrikken ved slutten av en artikkel:

Her kan du få hjelp

Kirkens SOS' døgnåpne hjelpetelefon: 815 33 300

Mental Helses gratis og døgnåpne hjelpetelefon: 116 123

På Røde Kors-nettsiden www.korspahalsen.no kan du også chatte, diskutere og sende e-post hvis du har spørsmål eller trenger noen å snakke med.

Kategori 2: Indirekte informasjon om hjelp er referanser i artikkelen om muligheten for hjelp ved å kontakte en psykolog, fastlege, lærer, venn osv. Omtalen gjør det mulig for leseren å finne lokale tilsvarende hjelpeinstanser: «Han oppfordrer oss til å lytte til hverandre i julehøytiden. Vi har fått en munn og to ører. Da bør vi lytte dobbelt så mye som vi snakker. Det er viktig å ta ut trykket en har inni seg». Eller som slik i dette eksempelet: «Jeg nøler ikke med å anbefale prestene som gode samtalepartnere for mennesker i alle aldre. De har like god utdanning som helsepersonellet».

Kategori 3: Informasjon om hjelpeinstanser i et negativt søkelys er for eksempel kritikk rettet mot det psykiske helsevern.

Vi visste at det kom til å gå galt. Han har gått rundt som en tikkende bombe. Vi har forsøkt, gang etter gang, å få ham innlagt til avrusning og psykiatrisk behandling. Men hver gang har psykologer og helsepersonell vurdert at han ikke trenger akutt hjelp.

4.6.10 Variabel 10

Hvilket søkeord fra Retriever inneholder artikkelen? Hver artikkel er kodet etter om den inneholder søkeordet selvmord (1), «ikke noe kriminelt» (2), «personlig tragedie» eller «personlig dødsfall» (3), «valgte å ta sitt liv» (4) eller «valgte å ta sitt eget liv» (5). Der flere søkeord forekommer er flere søkeord blitt registrert per artikkel.

4.7 utfordringer ved koding av variabel 6

Slik nevnt i masteroppgavens artikkel var det en utfordring å kode variabelen åpenhet. Å kode åpenhet er en utfordring fordi den er en flerdimensjonal variabel (Østbye et al., 2002, s.227) som i større grad enn de andre variablene gjør det nødvendig å gjøre en kvalitativ og subjektiv vurdering (Lamark & Andreassen, 2007, s. 51). En utfordring oppstod da jeg i tillegg ble

oppmerksom på at definisjonen «vilje til åpenhet» ikke stod i samsvar eller kunne favne innholdet av alle former for åpenhet som var i artiklene.

Som nevnt i masteroppgavens artikkel ble jeg etter hvert bevisst på en indirekte åpenhet om selvmord uten en eksplisitt *vilje* til åpenhet fra *noen* men der selvmordsomtalen volum gav inntrykk av en vilje til åpenhet om selvmord fra redaksjonen. Dette kan best belyses med et eksempel fra en artikkel kodet tidlig i materialet.

Artikkelen handlet om et selvmord som hadde funnet sted i et fengsel. I artikkelen ble det sett på fengselet med et kritisk søkelys i etterkant av selvmordet. Selvmord var hovedtema for artikkelen og satte enkelttilfellet av selvmordet i dette fengselet i sammenheng med selvmordstallene ellers i landet i fengsel. Denne artikkelen ble ikke kodet for åpenhet fordi en eksplisitt «vilje» til åpenhet fra noen ikke var tydelig i teksten. Senere i kodingen ville jeg imidlertid ha kodet en slik artikkel for åpenhet fordi selvmordsomtalen omfang viste at journalisten og redaksjonen må ha hatt et ønske om å skrive om selvmordsproblematikk i fengsel.

Da jeg midtveis ble oppmerksom på den indirekte åpenheten om selvmord begynte jeg å kode disse artiklene også som åpenhet for å fange opp denne formen for åpenhet. I ettertid forstod jeg at disse to formene for åpenhet burde ha vært kodet separat. Det var imidlertid ikke tid til å kode artiklene på nytt. Dette betyr at omtrent halvparten av artiklene er kodet etter en eksplisitt vilje til åpenhet og den resterende halvparten inkluderer i tillegg en indirekte åpenhet om selvmord.

Definisjonen av variabelen åpenhet kan ha vært tilstrekkelig for innholdet av artiklene i 2006 der de fleste selvmordsomtalen forekom i en bisetning (Lamark & Andreassen, 2007, s.53), men ikke for artiklene i 2014. Det kan imidlertid være at hensikten i 2006 var kun å kartlegge eksplisitt åpenhet om selvmord fra enkeltpersoner eller grupper i samfunnet.

5 RESULTATER

I denne delen presenteres noen resultater som det ikke var plass til i masteroppgavens artikkel. Disse resultatene gjelder utelukkende de 188 artiklene som omtaler selvmord som et hovedtema (variabel 1, kategori 1). Studiens artikkel har konsentrert seg om resultatene for det totale utvalget av 542 artikler slik at disse kan sammenlignes med resultatene fra året 2006. Ved å kun undersøke artiklene som omtaler selvmord som et hovedtema får vi imidlertid et langt bedre inntrykk av den samfunnsnytten disse artiklene har, i motsetning til de artikler i det totale utvalget som kun omtaler selvmord i en bisetning. Resultatene for hver enkelt variabel fra de 188 artiklene sammenlignes med det totale utvalget.

Variabel 2 – Omtale av selvmordsmetode

Åtte av ti selvmordsomtaler (80 %) nevner ikke selvmordsmetode. 6 av de 188 artikler (3 %) som omtaler selvmord som et hovedtema beskriver selvmordsmetoden direkte, mens 32 artikler nevner selvmordsmetoden indirekte (17 %).

Sammenlignet med det totale utvalget av artikler (542 artikler) finner vi noe høyere andel artikler som nevner og beskriver selvmordsmetode. 6 av de 14 artiklene som i det totale utvalget beskriver selvmordsmetoden, er å finne blant de 188 artiklene som omtaler selvmord som et hovedtema. Over halvparten av artiklene (32 av 60 artikler) som nevner selvmordsmetoden er blant de 188 artiklene.

Variabel 3 – Hvilke temaer omhandler selvmordsomtalen?

Blant de 188 artiklene som omtaler selvmord som hovedtema er temaene hovedsakelig gruppert som følger: psykiatri (21 %), åpenhet (17 %), selvmordsforebygging/behandling (15 %), assistert selvmord (14 %) og etterlatte/sorgarbeid (12 %). Disse temaene utgjør nærmest 80 % av alle selvmordsomtaler med selvmord som hovedtema. De resterende artiklene er gruppert rundt temaene selvmordstall, kriminalitet/overgrep, mobbing, forskning. Kun 7 artikler (3.7 %) omhandler andre tema.

Sammenlignet med det totale utvalget av artikler (542 artikler) der 31 % av artiklene var registrert under andre tema, er 3.7 % av de 188 artiklene som omtaler selvmord som hovedtema registrert under andre tema. Dette er ikke så overraskende både fordi det totale utvalget består av flere artikler, men også fordi det totale utvalget består av flere artikler som

omtaler selvmord i en bisetning. Disse artiklene kan dreie seg om helt andre temaer som ikke nødvendigvis er relatert til selvmord.

Variabel 4 – Hvilke risiko- og årsaksfaktorer nevner selvmordsomtalen?

Blant de 188 artiklene som omtaler selvmord som hovedtema er de nevnte risiko- og årsaksfaktorer hovedsakelig som følger: medisinske/psykiske forklaringer (21 %), flere/sammensatte risikofaktorer (15 %), andre risiko- og årsaksfaktorer (15 %), systemsvikt ved behandling (7 %), «press» (6 %) og livskriser (5 %). Den største andelen av selvmordsomtalen nevner imidlertid ikke noen risiko- og årsaksfaktorer (23 %).

Sammenlignet med det totale utvalget av artikler fra 2014 (542 artikler) nevner 19 % av artiklene ikke noen risiko- og årsaksfaktorer, mens 23% av selvmordsomtalen som hovedtema ikke nevner noen risiko- og årsaksfaktorer. At andelen artikler som ikke nevner noen risiko- og årsaksfaktorer er noe større sammenlignet med det totale utvalget er noe overraskende. Jeg antok at omtalene av selvmord som hovedtema i større grad ville nevne risiko- og årsaksfaktorer.

Variabel 5 – Generell eller konkret omtale av selvmord?

Blant de 188 artiklene som omhandler selvmord som hovedtema, omtaler 49 % av artiklene selvmord generelt som et samfunnsproblem. En av fem artikler (19 %) er om konkrete selvmord. 14 % omhandler konkrete selvmordsforsøk og/eller selvmordstanker. 18 % selvmordsomtalen omhandler både generell og konkret omtale av selvmord.

Sammenlignet med det totale utvalget av artikler i 2014 (542 artikler) finner vi her en større andel artikler som både omhandler en konkret og generell omtale av selvmord. Andelen er 18 % sammenlignet med 9.6 % i det totale utvalget.

Variabel 6 – Formidler selvmordsomtalen åpenhet om selvmord?

Blant de selvmordsomtalen der selvmord er hovedtema uttrykker 171 av 188 artikler (91 %) åpenhet sammenlignet med 71 % i det totale utvalget av artikler (542 artikler).

Variabel 7 – Retter selvmordsomtalen et kritisk søkelys mot noe/noen?

Blant de 188 selvmordsomtalen der selvmord er hovedtema i artikkelen er også en av tre selvmordsomtaler i et kritisk søkelys (36 %).

Variabel 8 – Formidler selvmordsomtalen håp?

Blant de 188 artiklene som omtaler selvmord som et hovedtema, formidler 40 % håp, en noe høyere andel sammenlignet med det totale utvalget av selvmordsomtaler (34 %).

Variabel 9 – Formidler selvmordsomtalen informasjon om hjelp ved selvmordsfare?

Blant de 188 artiklene som omtaler selvmord som hovedtema gir 55 % av artiklene ikke noe informasjon om hjelp. 23 artikler formidler direkte informasjon om hjelp (12 %). 25 % gir indirekte informasjon om hjelp. 8 % av selvmordsomtalen gir indirekte informasjon om hjelp, men hjelpeinstansen er i et negativt søkelys.

Sammenlignet med det totale utvalget av artikler (542 artikler) er det en noe høyere andel artikler (12 %) som formidler direkte informasjon om hjelp i motsetning til 6 % i det totale utvalget.

6 DRØFTNING AV STUDIENS RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERING

For å vurdere kvaliteten av en studie er det vanlig å drøfte studiens reliabilitet, validitet og generalisering. Med reliabilitet mener vi graden av konsistens og stabilitet ved målinger og hvor pålitelige dataene er (Svartdal, 2009). Med generalisering mener vi om resultatene av undersøkelsen kan gjøres allmenngyldige (Østbye et al., 2002, s.239-241) mens studiens validitet dreier seg om resultatene virkelig representerer det fenomenet som er blitt undersøkt (Grønmo, 2004, s. 221).

6.1 Strategisk utvalg av medier

I denne studien er et utvalg papiraviser fra den totale populasjonen av papiraviser i Norge (230 papiraviser i 2014 (Høst, 2014)) blitt undersøkt for selvmordsomtaler. For å kunne generalisere resultatene fra denne studien til den totale populasjonen av papiraviser i Norge er det nødvendig med et tilfeldig utvalg av papiraviser (Østbye et al., 2002, s.248).

Formålet med denne studien har vært å kunne si noe om hvor samfunnsnyttig selvmordsomtalen i norske papiraviser er, men også å sammenligne studiens resultater med Lamark og Andreassen's undersøkelse fra 2007. For å kunne skape det historiske sammenligningsgrunnlaget valgte jeg å ikke gjøre et tilfeldig utvalg men å gjøre det samme strategiske utvalget av medier som Lamark og Andreassen. I følge Østbye et al. (2002, s.222) kan vi velge å foreta strategiske utvalg ved at vi som forskere bruker kunnskapene våre om saksfeltet til å velge ut de enhetene som best kan belyse saken. Slik forklart tidligere i denne refleksjonsoppgaven er det strategiske utvalget begrunnet i å favne de geografiske forskjellene i landet for omtale av selvmord. En følge av et strategisk utvalg er at studiens resultater ikke kan generaliseres utover det undersøkte utvalget (Østbye et al., 2002, s.252). Altså kan ikke resultatene fra denne studien generaliseres til resten av Norges papiraviser i 2014. Det strategiske utvalget sørger imidlertid for at de geografiske forskjellene er representert og et historisk sammenligningsgrunnlag er mulig. Studiens utvalg av papiraviser ansees som tilstrekkelig for å kunne gi et godt inntrykk av selvmordsomtalenes samfunnsnytte.

6.2 Systematisk utvalg av artikler

Ettersom tidsrammen ikke tillot en analyse av alle de 1084 artiklene fra de 47 papiravisene som møtte inklusjonskriteriene for studien, ble et systematisk utvalg fra de 1084 artiklene utført. Et systematisk utvalg er aktuelt ved kvantitative innholdsanalyser så lenge det ikke er noen periodisitet i materialet. Med periodisitet menes det for eksempel at noen medieomtaler forekommer oftere på enkelte ukedager (Østbye et al., 2002, s.250). I denne studien har jeg ikke hatt grunn til å tro at selvmordsomtalen forekommer oftere på visse dager enn andre.

Å velge annenhver av de 1084 artiklene gir et systematisk, men også tilfeldig utvalg av artikler (Østbye et al., 2002, s.250). De 542 undersøkte artiklene i denne studien er et tilstrekkelig og representativt utvalg fra det totale antallet artikler med selvmordsomtaler i 2014. Ettersom utvalget av de 542 artiklene er tilfeldig kan resultatene fra denne studien generaliseres til de totalt 1084 artikler (Østbye et al., 2002, s.248).

6.3 Kodingens reliabilitet

Slik nevnt i denne studiens artikkel har det ikke vært mulig å få gjort en kvalitetskontroll i form av en ny koding av artiklene, utført av en annen forsker eller medstudent. Dette hadde gjort det mulig å teste hvor reliabel og intersubjektiv kodingen har vært (Østbye et al., 2002, s. 229), særlig rundt variablene håp og åpenhet som krever i større grad en subjektiv tolkning. Å lese og kode 542 artikler etter 10 variabler er svært tidkrevende. En koding av 100 artikler, om lag 20 % av de 542 artiklene, har en beregnet arbeidstid på omtrent 8 timer (100 artikler x 5 minutter / 60 minutter = 8.3 timer). Jeg har ikke hatt de økonomiske ressursene til å ansette noen til å gjennomføre en ny koding. Det har heller ikke vært ønskelig for en medstudent eller bekjent å kode materialet mitt. En siste utvei kunne vært å selv kode materialet på nytt, ved å la det gå noen måneder mellom de to kodingene. På grunn av tidsrammen har dette ikke vært mulig og en slik kontroll er ikke en tilstrekkelig måling av kodingens reliabilitet.

For å kunne gi leseren en grad av reliabilitet til kodingen inneholder denne refleksjonsoppgaven en nøyre definisjon av hver enkelt variabel samt flere eksempler på kodet tekst for hver enkelt variabel (Østbye et al., 2002, s.215-216).

Å kode variablene håp og åpenhet har vært en utfordring fordi disse krever en subjektiv tolkning. I følge Østbye m. flere (2002, s.216-218) innebærer ikke en kvantitativ

innholdsanalyse at vi må utelate alle kvalitative egenskaper ved materialet vi undersøker. Imidlertid stilles det krav om en «disiplinert subjektivitet» ved koding av de kvalitative egenskapene. En presisering av variablene «håp» og «åpenhet» er beskrevet tidligere i denne refleksjonsoppgaven og har lagt grunnlaget for den disiplinerte subjektiviteten ved kodingen. Beskrivelsen av disse to variablene er likevel vid for å kunne være i samsvar med beskrivelsene av «håp» og «åpenhet» fra Lamark og Andreassens undersøkelse (2007). Jeg har ikke valgt en nøyere presisering av variablene for å unngå å miste det historiske sammenligningsgrunnlaget med året 2006.

Reliabiliteten til kodingen av variabelen «åpenhet» er noe usikkert da det oppstod en endring av begrepet «åpenhet» underveis. Jeg mener imidlertid at kodingen gir et bilde av åpenhet slik den er uttrykt i materialet.

6.4 Subjektivitet

Min bakgrunnsforståelse har en påvirkning på hvordan jeg tolker og koder innholdet av de undersøkte artiklene i denne studien. Ved å være en masterstudent i psykososialt arbeid med selvmordsforebyggende studieretning er jeg for eksempel godt kjent med risiko- og årsaksfaktorer for selvmord og kan lettere oppdage disse i selvmordsomtalen fremfor en forsker uten en slik faglig bakgrunn. Ved å ha personlige erfaringer med mennesker i selvmordsfare og etterlatte etter selvmord er det kanskje også lettere å registrere «åpenhet» rundt disse temaene. Jeg har ingen journalistisk bakgrunn og tidligere kjennskap til kvantitativ innholdsanalyse som metode.

6.5 Studiens validitet

For å avgjøre studiens validitet er høy reliabilitet en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse (Dahlum, 2015). I denne studien er det en høy reliabilitet rundt kodingen av variablene, men den er noe mer usikkert rundt variablene «håp» og «åpenhet». Ettersom utvalget av artikler er gjort systematisk, annenhver fra de totalt 1084 artiklene kan resultatene fra de høyt reliable variablene generaliseres til de totalt 1084 artiklene.

Selv om studiens resultater er reliable og generaliserbare, er studiens validitet til sist bestemt på grunnlag av om resultatene er relevante til å svare på undersøkelsens problemstilling. Studiens validitet er ifølge Grønmo (2004, s.221) høy dersom undersøkelsesopplegget og

datainnsamlingen resulterer i data som er relevant for problemstillingen. Validiteten er først og fremst relatert til hvordan undersøkelsesopplegget er blitt utformet. Slik omtalt tidligere i denne refleksjonsoppgaven er de undersøkte variablene direkte tilknyttet retningslinjene for samfunnsnyttig omtale av selvmord i media. Variablene er formulert for å få et samsvar mellom teori og empiri. Resultatene gir målbare tall på hvor samfunnsnyttig selvmordsomtalen er. En kvantitativ undersøkelse har imidlertid sine begrensninger. Tall er ikke nok i seg selv for å kunne trekke slutninger om selvmordsomtalenes samfunnsnytte. Derfor er det nødvendig med videre studier av selvmordsomtalen i form av kvalitative innholdsanalyser.

7 KONKLUSJON

Denne refleksjonsoppgaven har gitt masteroppgavens første del, artikkelen, en større teoretisk og metodologisk bakgrunn. Forskning og empiri om Werther- og Papageno-effekten er blitt presentert. Refleksjonsoppgaven har hovedsakelig hatt fokus på de metodologiske overveielser som er blitt gjort rundt avgrensningen av selvmordsomtaler og gitt en nøye presentasjon og eksempler på alle de undersøkte variablene. Resultatdelen har tilføyet nye opplysninger om selvmordsomtalenes samfunnsnytte ved å fokusere på de selvmordsomtalenene der selvmord er hovedtema for artikkelen. Resultatene skiller seg ikke stort fra det totale undersøkte utvalget, men viser at de selvmordomtalenene som er hovedtema for artikkelen formidler noe mer håp og konkret informasjon om hjelp.

Reliabiliteten av kodingen av artiklene i denne studien ansees som høy ettersom variablene er nøye definerte og kodet systematisk (Østbye et al., 2002, s. 215-216). Reliabiliteten rundt kodingen av de vanskelig målbare variablene håp og åpenhet er imidlertid noe mer usikkert. Et systematisk utvalg av 542 artikler fra det totale antallet av 1084 artikler som møtte inklusjonskriteriene for denne studien, gjør det mulig å generalisere resultatene fra denne studien slik presentert i masteroppgavens artikkel, til de totalt 1084 artiklene (s. 248). Resultatene kan imidlertid ikke generaliseres til alle Norges papiraviser i 2014 ettersom valget av medier ble gjort strategisk (s. 252). Validiteten for denne studien antas å være høy fordi studiens resultater gir et relevant svar på problemstillingen (Grønmo, 2004, s.221).

Litteraturliste

Akersposten. (udatert). Om avisen. Hentet 12. mars 2016 fra

<http://akersposten.no/index.php?page=avisen>

Chan, K.P.M., Yip, P.S.F., Au, J. & Lee, D.T.S. (2005). Charcoal-burning suicide in post-transition Hong Kong. *The British Journal of Psychiatry*, 186(1), 67-73. doi: 10.1192/bjp.186.1.67

Chung, W.S. & Leung, C.M. (2001). Carbon monoxide poisoning as a new method of suicide in Hong Kong. *Psychiatric Services*, 52(6), 836-837. doi: <http://dx.doi.org/10.1176/appi.ps.52.6.836>

Dahlum, S. (2015). Validitet. *Store norske leksikon*. Hentet 22. april 2016 fra

<https://snl.no/validitet>

Etzersdorfer, E. & Sonneck, G. (1998). Preventing suicide by influencing mass media reporting. The Viennese experience, 1980-1996. *Archives of Suicide Research*, 4(1), 67-74. doi: 10.1023/A:1009691903261

Gould, M.S. (2001). Suicide and the media. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 932, 200-224. doi: 10.1111/j.1749-6632.2001.tb05807.x

Gould, M.S., Wallenstein, S., Kleinman, M.H., O'Carroll, P. & Mercy, J. (1990). Suicide clusters: an examination of age-specific effects. *American Journal of Public Health*, 80(2), 211-212. Hentet fra

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1404629/?page=1>

Grønmo, S. (2004). Samfunnsvitenskapelige metoder. Bergen: Fagbokforlaget

Hawton, K., Simkin, S., Deeks, J., O'Connor, S., Keen, A., Altman, D.G., Philo, G. & Bulstrode, C. (1999). Effects of a drug overdose in a television drama on presentations to hospital for self poisoning: time series and questionnaire study. *British Medical Journal*, 318, 972. doi: <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.318.7189.972>

Høst, S. (2014). Antall aviser og samlet opplag. *Medie Norge*. Hentet 11. mars 2016 fra

<http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/361>

- Johansen, K. (2012, 10. november). Papagenoeffekten. *Aftenposten Innsikt*. Hentet fra <http://www.aftenposteninnsikt.no/10-november-2012/papagenoeffekten>
- Medie Norge. (2014). Opplagstall norske aviser – resultat. Hentet 11. november 2015 fra <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/190>
- Niederkrötenhaler, T., Voracek, M., Herberth, A., Till, B., Strauss, M., Etzersdorfer, E.,...Sonneck, G. (2010). Role of media reports in completed and prevented suicide: Werther v. Papageno effects. *The British Journal of Psychiatry*, 197(3), 234-243. doi:10.1192/bjp.bp.109.074633
- Nybø, R.K. (udatert). *Veileder for omtale av selvmord*. Hentet 15.november 2015 fra <http://presse.no/wp-content/uploads/2014/10/Revidert-veileder2-for-omtale-av-selvord.pdf>
- Phillips, D.P & Carstensen, L.L. (1986). Clustering of teenage suicides after television news stories about suicide. *New England Journal of Medicine*, 315, 685-689. doi: 10.1056/NEJM198609113151106
- Pressens Faglige Utvalg. (2015). *Vær Varsom-plakaten*. Hentet 10. september 2015 fra <http://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>
- Sisask, M. & Värnik, A. (2012). Media roles in suicide prevention: a systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 9(1), 123-138. doi: 10.3390/ijerph9010123
- Svartdal, F. (2009). Reliabilitet. Store norske leksikon. Hentet 21. april 2016 fra <https://snl.no/reliabilitet>
- Wasserman, I.M. (1984). Imitation and suicide: a reexamination of the Werther effect. *American Sociological Review*, 49(3), 427-436. Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/2095285>
- World Health Organization. (2008). *Hvordan forebygge selvmord. En veileder for mediefolk*. Hentet fra http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43954/9/9789241597074_nor.pdf
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K. & Larsen, L.O. (2002). *Metodebok for mediefag* (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg II: Utvalg av papiraviser

Riksaviser:

VG, Dagbladet, Aftenposten

Meningsbærende aviser:

Morgenbladet, Klassekampen, Vårt Land

Fylker	Største avis i fylket	Liten avis i fylket	Nummer to-aviser
Finnmark	Finnmark Dagblad	Altaposten	
Troms	Nordlys	Troms Folkeblad	iTromsø*
Nordland	Avisa Nordland	Brønnøysunds Avis	
Nord-Trøndelag	Trønderavisa	Levanger-Avisa	
Sør-Trøndelag	Adresseavisen	Fosnafolket	
Møre og Romsdal	Sunnmørsposten	Aura Avis	
Sogn og Fjordane	Firda	Sogn Avis	
Hordaland	Bergens Tidende	Hardanger Folkeblad	Bergensavisen
Rogaland	Stavanger Aftenblad	Strandbuen **	Rogalands Avis
Vest-Agder	Fædrelandsvennen	Lyngdals Avis**	
Aust-Agder	Agderposten	Lillesands-Posten**	
Telemark	Telemarksavisa**	Telen	
Buskerud	Drammens Tidende	Hallingdølen	
Akershus	Romerikes Blad	Indre Akershus Blad**	
Hedmark	Hamar Arbeiderblad	Ringsaker Blad	
Oppland	Oppland Arbeiderblad	Hadeland	
Vestfold	Tønsbergs Blad	Gjengangeren	
Østfold	Fredrikstads Blad	Moss Dagblad	
Oslo	Dagsavisen	Nordstrands Blad**	

* iTromsø ved navn Bladet Tromsø i 2006

** Se vedlegg III.

Vedlegg III: Forskjell i utvalg av papiraviser

Avis 2014

Strandbuen, opplag 5029
Lyngdals Avis, opplag n.a
Lillesands-Posten, opplag 3640
Telemarksavisa, opplag 17345
Indre Akershus Blad 7737
Nordstrands Blad, opplag 3765

Avis 2006

Dalane Tidende, opplag 7853
Farsunds Avis / Lister, opplag 5405
Grimstad Adressetidende, opplag 6004
Varden, opplag 19451
Eidsvolds Blad 6999
Ullern Avis/Akersposten, opplag 2677

Oppslagstallene er hentet fra: <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/190>

Vedlegg IV: Kodeskjema

1. I hvilken grad (volum) omtales selvmord?

1.1 Som hovedtema

1.2 Som delvis tema

1.3 I en bisetning

2. Er selvmordsmetode nevnt eller beskrevet?

2.1 Nevnt (indirekte)

2.2 Beskrevet (direkte)

2.3 Ikke nevnt

3. Hva er artikkelens tema?

Tema skrevet ned etter innhold.

4. Nevnes risiko- eller årsaksforklaringer? Hvilke?

Risiko-og årsaksforklaring skrevet ned etter innhold. Eventuelt som ikke omtalt.

5. Handler artikkelen om et konkret selvmord, selvmordsforsøk/tanker og/eller nevnes fenomenet generelt?

5.1 Generelt som et samfunnsproblem

5.2 Konkret selvmord

5.3 Konkret selvmordsforsøk/selvordstanker

5.4 Både generelt og konkret omtale av selvmord

6. Uttrykker artikkelen vilje til åpenhet om selvmord?

6.1 Ja

6.2 Nei

7. Retter artikkelen kritisk søkelys mot noe/noen?

7.1 Ja

7.2 Nei

8. Formidler artikkelen håp?

8.1 Ja

8.2 Nei

9. Gir artikkelen informasjon om hvor man kan få hjelp dersom leseren av artikkelen eller bekjente av leseren er i selvmordsfare?

9.1 Direkte informasjon om hjelp

9.2 Indirekte informasjon om hjelp

9.3 Indirekte informasjon om hjelp, men i et negativt søkelys

9.4 Ikke noe informasjon om hjelp

10. Hvilke søkeord fra Retriever inneholder artikkelen?

10.1 Selvmord

10.2 Ikke noe kriminelt

10.3 Personlig tragedie / personlig dødsfall

10.4 Valgte å ta sitt liv

10.5 Valgte å ta sitt eget liv

